

Český Banát

2/2021

**JOSEF PŘELOUČEK:
LÉPE NIC NESLIBOVAT
A VÍC DOKÁZAT**

MÁ ŘEMESLO STÁLE ZLATÉ DNO?

**ZÁHADA KLÍČE – ČÁST PRVNÍ
– POVÍDKA Z BANÁTU**

ŘEMESLA A AKTUALITY Z BANÁTU

Navštivte Český dům na Gerniku!

Český dům na Gerniku nabízí unikátní soubor tradičních předmětů denní potřeby v českých vesnicích v Rumunsku. Vnitřní expozice Kuchyň a Parádní sednice doplňuje venkovní sbírka strojů a nástrojů používaných v zemědělství a při řemeslné výrobě. Nechybí ani zařízená kovárna.

Otevírací doba:

• **květen až září**

pondělí, čtvrtek, sobota 17–19 h

– větší skupiny dle předchozí telefonické domluvy i v jiných termínech

• **říjen až duben**

– dle telefonické domluvy

(+40 785 347 556, p. Merhaut)

© Foto Cosmina Daniela Vlasta Muntean

ÚVODNÍK

Milí krajané, těší nás, že vám můžeme představit další číslo časopisu, který spojuje Čechy v rumunském i srbském Banátu, v Českém Banátu.

Tématem tohoto čísla jsou řemesla. Dočtete se, která řemesla už odvál čas a která jsou na českých vesnicích dosud živá. Seznámíme vás s místním truhlářem, kolářem a dalšími. Pokusili jsme se také shromáždit bohatství místní produkce na fotografiích z jednotlivých vesnic. Děkujeme všem, kteří nám s tím pomohli.

Velký rozhovor tohoto čísla vám představí Václava Peca, nestora úspěšného truhlářského rodu ze Svaté Heleny.

A chybět samozřejmě nebudou aktuality ze všech českých vesnic v Rumunsku i Srbsku, a že jich letos nebylo málo.

Kolik závodníků se účastnilo 10. ročníku cyklistického závodu česko-srbského přátelství?

Ve které české vesnici se filmové hvězdy prošly po červeném koberci?

Do kolika hodin hrála muzika na posvícení na Svaté Heleně?

Kolikrát za letošní léto eibenthalští tančili českou besedu?

Kdo dorazil z Česka do Banátu pěšky?

Novinkou tohoto čísla je první část románu na pokračování nadějně helenské autorky Gabriely Pec, žákyně české Základní školy Jana Amose Komenského.

Inspirativní čtení vám přejí

*Klára Jířová (Svatá Helena, Gernik, Nová Moldava)
Alexandr Gajdzica (Eibenthal, Ešelnice, Oršava)
Stanislav Havel (Kruščice, České Selo, Bela Crkva)*

OBSAH

TÉMA - ŘEMESLA

Lépe nic neslibovat a víc dokázat	4
Má řemeslo stále zlaté dno?	5
Živá řemesla v Českém Banátu	6
Řemesla v srbském Banátu	10
Banátské nůše	11
Když se do toho nedáš, tak to neudělaš nikdy	12
Moštování na Eibenthale	14
Narodil jsem se v truhlářské rodině	16
Lanýže z Rovenska	17
Každý řemeslo má svoji krásu	18
Obuvník Vávra	20
Gernická galerie	21

VELKÝ ROZHOVOR

Nejvíc pláče bylo tej po revoluci.	22
--	----

AKTUALITY

Etnologové v srbském Banátu	25
Nejlepší letní akce v srbském Banátu	26
Nejlepší podzimní akce v srbském Banátu	27
Aktuality Rumunsko	28
Svatá Helena a Gernik	31
Aktuality Eibenthal	32
Co to cinká v rendlíčku?	33
Kamínky pro radost i poznávání	34
Humanitární pomoc v českých vesnicích v Rumunsku v roce 2021	35
Dvě nové knihy o Banátu	35
Literární příloha.	36
– Babičko, vyprávěj	36
– Záhada klíče – část první	36
Malé mistrovství Evropy	39
Kalendář akcí	39

Český Banát

Občasník pro krajany v českých vesnicích v Rumunsku a v Srbsku
Kontakt: jichovaklara@seznam.cz, havelstan@gmail.com,
agajdzica@seznam.cz
Fotografie: Není-li uvedeno jinak, Klára Jířová, Stanislav Havel, Alexandr Gajdzica a archiv

Jazyková korektura: Kateřina Žádníková

DTP: Přemysl Bukovský

Toto číslo vydal: UDSCR – Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku

Náklad: 500 ks

Uzávěrka tohoto čísla byla 11. 11. 2021

LÉPE NIC NESLIBOVAT A VÍC DOKÁZAT

Vážený čtenáři, co uděláš, když se ti roztrhá střevíc? Asi že ho vyhodíš, už ho nepotřebuješ, přijde na šrot! Nebo ho odneseš k obuvníkovi, aby ho spravil? Ale... k jakému obuvníkovi? Vždyť žádného ve svém okolí široko daleko nenajdeš! Tak tedy si koupíš nové střevíce... jenomže k tomu potřebuješ peníze. Odlepila se mi bota, kterou jsem nechtěl zahodit. Moc se mi líbila. Odnosl jsem ji ve městě k obuvníkovi, aby ji zalepil. Udělal to, ale do týdne se mi rozlepila znovu. Že by už žádný řemeslník neuměl zalepit botu?!

Chceme mít vysokoškolské vzdělání, chceme obdržet nějaký diplom, chceme mít „čistou“ profesi, abychom se neumazali, a také chceme mít dobrý měsíční plat. Mnoho mladých bydlí a pracuje ve velkých městech, ale na konci týdne vždycky utečou z té asfaltové džungle a jdou na venkov, do přírody. Kdo nám ale potom zalepí boty, když se roztrhají, kdo nám spraví hodinky? Jsou to taková řemesla, která málem zanikla. Sotva najdeš nějakého obuvníka, nějakého hodináře... Ani na venkově už nenajdeš tak snadno kováře, tesaře, truhláře, zedníka nebo štukatéra. Nemáme řemeslníky! Kam se poděli?! Zato ale vyhodíme staré boty, odhodíme hodinky, které už nefungují, a koupíme si druhé, když máme za co. Stali jsme se takovou konzumní společností: mnoho toho spotřebujeme, ale málo toho vychází z našich rukou.

Na konci září jsem potkal na jednom temešvářském náměstí několik mladých, kteří tam měli ukázkové dílny: několik jich tlouklo do horkého železa, jiní zase zpracovávali dřevěný trám a někteří vyráběli šperky. Byla mezi nimi i holka, která bušila kladivem! Všichni měli dobrou náladu a žádný se nestyděl za to, že pracuje a je umazaný. Bylo vidět, že jejich osobnost je oceněná, mají kreativní nápady a záleží jim na duchovních hodnotách. Lidé kolem se na ně zvědavě dívali a fotili je. Byli to cestující tovaryši z Německa, členové Kolpingova díla. Pracovali v Temešváru na dokončení Domu tovaryšů Kolping. Kolpingovo dílo je mezinárodní projekt zajišťující zejména

vzdělání, sociální podporu a zprostředkování křesťanských zásad mladým lidem, který pochází od německého kněze Adolpha Kolpinga († 1865), označovaného jako sociální reformátor.

Ústřední organizace Kolpingových rodin v Rumunsku byla založena v Temešváru v roce 1994. Kolpingovo dílo z Rumunska má dvě střediska odborného vzdělávání v Brašovu a Caransebeș s moderní infrastrukturou sestávající z hotelové školy, internátu, restaurace a kuchyně pro procvičování praktických dovedností. V městě Caransebeș Kolpingovo integrační centrum usnadňuje sociální integraci lidí se zdravotním postižením. Skládá se z výrobní dílny a velké zahrady pro praktické lekce pěstování zeleniny, péče o trávník, květiny a ovocné stromy. Posláním Kolpingových rodin je zahájit, podporovat a provádět opatření trvalého rozvoje s cílem vytvářet odpovědné a aktivní komunity.

Teď, když se vrátíme do našich českých vesnic v Banátu, vidíme že ubylo od roku 1989 mnoho lidí a také řemeslníků. Jsou i takové vesničky, kde už sotva najdeme nějakého obyvatele, domy jsou zhroutené nebo zarostlé (Lindenfeld). Ale jsem přesvědčen, že tyto naše vesnice tak snadno nezaniknou, a pořád si myslím na ty mladší, kteří tady žijí a pracují. Oni ale potřebují podporu ostatních lidí a více odvahy do budoucnosti, aby tady mohli pracovat, vytvářet něco dobrého, žít a cítit se tady dobře, jako doma. Pokud oni tady dokážou vytvořit odpovědnou a aktivní společnost, tyto vesnice nezaniknou a místní tradice se uchovají. Bůh Stvořitel nám svěřil zemi, abychom ji obdělávali, živil se z ní a radovali se z její krásy. Mějme trpělivost, věrme, a podle slov Adolpha Kolpinga: „Jen neslibovat žádné velké věci, a to ani tehdy, když je lze splnit. Je lépe nic neslibovat a víc dokázat, je lépe růst pomalu, ale zdravě a silně, než vzlétnout do výše a právě tak rychle zase spadnout.“

Josef Přelouček, gernický farář ●

MÁ ŘEMESLO STÁLE ZLATÉ DNO?

Řemeslo je s lidmi od pravěku a dodnes spoluutváří tvář tohoto světa. Od prvních kamenných nástrojů a vynálezu kola jsme se dnes posunuli k oborům jako nanotechnologie a genetické inženýrství. Oba tyto póly nejsou pro většinu z nás příliš uchopitelné; mezi nimi ale leží nedozírné množství řemeslného umění, bez kterého bychom si svůj každodenní život jen stěží uměli představit. I v těchto známých vodách teď ale stojíme na dějinné křižovatce. Pamětníci si jistě vzpomenou, když se na vesnici a v blízkém okolí vyrábělo téměř všechno, co člověk potřeboval k životu. Od posledního knoflíčku na kabátě přes veškeré vybavení domácnosti, hospodářské nářadí až po celá stavení od základů po komín.

Kdo se narodil do rodiny řemeslníka a neměl obě ruce levé, nemusel se obávat o svou budoucnost. Na každé vsi bylo dostatek práce pro obživu zedníka, tesaře, truhláře, koláře, košíkáře, kováře, klempíře, koželuha, ševce, krejčího, mlynáře i hospodského a další mistry, kteří se u svých otců a dědů odmalička učili, aby pak zdělili dílny i nářadí, zaměstnávali jiné a zajišťovali svým sousedům všechny potřebné produkty. Odtud pochází ono rčení, že řemeslo má zlaté dno. Kdo

poctivě a kvalitně odváděl svou práci, nemusel se obávat, co přinese zítřek.

Tato doba krátkých dodavatelských řetězců teď jako by skončila. Oddálili jsme se od těch, kteří vyrábí věci, jež denně využíváme, a oni od nás. Většina světové populace je dnes zaměstnána v sektoru služeb. Nic nepěstuje, netěží ani nevyrábí. Téměř všichni lidé po celém světě za svou práci dostávají peníze, které pak v obchodě vymění za věci. Pokud jde o potraviny, mnohé z nich jsou aspoň vyrobeny ve stejné zemi nebo v Evropě. Velká část ostatních věcí se k nám ale dováží z Asie. Neznáme lidi, kteří vyrobili naše nové boty, ani neznáme místa, odkud se berou všechny suroviny na jejich výrobu. Jdeme prostě do obchodu a koupíme si krabici s nápisem „Made in China“. Svými penězi pak platíme práci lidí, kteří vyrobili textil, kůži i gumu, dovezli tyto materiály z celého světa do jedné fabriky, tam z nich vyrobili boty, zabalili je, dopravili přes oceán do naší země a prodali nám je s přáním hezkého dne. To vše za sto lei. Myslíte, že všichni dostali spravedlivě zaplacené?

Žijeme v blahobytu, jaký nikdo dřív nezažil. Každý máme v kapse telefon, který je technicky dokonalejší než nejlepší počítač před pár desítkami let. Ztratili jsme ale kontakt s lidmi, kteří stojí za všemi těmi věcmi, za které utrácíme. Když jste si dřív koupili sekyru od kováře, věděli jste, jaký to je člověk, znali jste jeho rodinu, věděli jste, jak své řemeslo ovládá. Nákupem u něj jste dali živobytí svému sousedovi, možná i příteli. Peníze, které se vydělaly na vesnici třeba prodejem sýra, zůstaly na vesnici. Poctivá ruční práce navíc často kvalitou daleko předčí sériově vyráběné zboží ze supermarketu. Je tento tradiční obchod už minulostí?

Na malé horské vesnici tahle transformace ještě není tolik zjevná. Lidé si tu umí leccos vyrobit i opravit, pěstují si své ovoce a zeleninu, chovají dobytek i drůbež a nezapomněli ještě umění destilace. Televizi nebo benzín si ale nemůže doma vyrobit nikdo z nás. Ve světovém trhu je ohromná síla, ale i slabina moderní civilizace. Na jedné straně jsou nám k dispozici poslední výtobytky vědy a techniky, jsme ale závislí na tom, co se stane na druhém konci světa. Ve městě je tento jev skutečně do očí bijící. Málokdo si umí zašít díru na kalhotách, natož ušít nové. Smetiště jsou plná mírně poškozených nebo jen starých věcí. Obvykle je levnější i lehčí koupit si novou věc než hledat opraváře.

Svět ale jako by už začínal být sytý neosobní a nekvalitní velkovýroby. Roste zájem kupovat lokální a ručně vyráběné produkty, věci, které mají dohledatelný původ a vysokou kvalitu. Mnozí dnes rádi sáhnou hlouběji do kapsy, aby poctiví řemeslníci dostali spravedlivou odměnu, aby k nim zboží nemuselo

putovat přes celou zeměkouli a aby si pořídili věc, která se po uplynutí záruční doby nerozpadne. To je velká naděje pro české vesnice v Banátu. Přestože za posledních třicet let mnohé zmizelo, není všechno zapomenuto. Staří mistři i mladí učedníci umí vzít do ruky nářadí a kusu dřeva, železa nebo vlny vdechnou život. Vytvořit výrobek, který splňuje všechno, co si uvědomělý zákazník přeje. V tomto má Český Banát obrovský potenciál.

Na první pohled se opravdu může zdát, že pokud se dnes člověk chce uživit, musí pracovat na počítači nebo sedět v kanceláři. Mezi českými krajany jsou dodnes tací, kteří sebe i svou rodinu zabezpečí. Uživilo by se jich ale nepochybně mnohem víc. Kolik lidí na vsi by dnes potřebovalo pořádného zedníka nebo malíře? Dopřejme si znovu kvalitu poctivé ruční práce. V dnešní době komunikačních technologií navíc může kdokoli své výrobky snadno nabízet širšímu okolí. Český zákazník přímo čeká na to, aby mohl svým nákupem podpořit podnikavé krajany v Rumunsku. Češi dnes v Banátu nadšeně nakupují likéry, sýry i povidla. Stejně ochotně by si z dovolené odváželi a na internetu kupovali pletené i vyšivané oblečení, výrobky řezbářů i uměleckých kovářů, produkty z kůže i proutí a plno dalších produktů. Je to příležitost, která může v tomto krásném místě vytvořit tolik potřebná pracovní místa.

Proto prosím vás, starší, abyste nezapomněli, a vás, mladší, abyste se nebáli žít rukama.

Alexandr Gajdzica ●

ŽIVÁ ŘEMESLA V ČESKÉM BANÁTU

Milí čtenáři, na následujících stranách najdete fotografie a popis některých tradičních i novějších produktů, které se dnes na českých vesnicích vyrábí. Seznam není úplný. Budeme rádi, když nám napíšete, co v něm chybí. Například sýry se vyrábí na všech českých vesnicích, nemáme ale pochopitelně fotografie od všech výrobců. Cílem tohoto soupisu je zejména inspirovat mladé, aby se chopili příležitosti, jak poctivou prací zajistit živobytí sobě i své rodině a zachovat v Českém Banátu tradiční řemesla. ●

Šumice: dřevěný nábytek

Šumice: koše a nůše

Eibenthal: povidla, marmelády, zakuska a chilli

Svatá Helena: vyšívání

Gerník: štrykování

Svatá Helena: zakuska

Svatá Helena: štrykování

Gerník: bačkory s gumovou podrážkou

Svatá Helena: šípková marmeláda

Gerník: med a medovina

Gerník: tradiční kroj

Svatá Helena: nakládaná zelenina

Gerník: slivovice

Svatá Helena: kroj

Svatá Helena: chebdinky

Gerník: višňovka

Svatá Helena: helenské rohlíčky

Gerník: nůše

Eibenthal: dřevěné hračky

Bígr: obrazy (foto Ivo Dokoupil)

Šumice: košťata

Šumice: vlněné fusekle

Gernik: truhlářské práce

Gernik: šípková povidla

Gernik: sýry ve včelím vosku

Gernik: tradiční sýr

Gernik: zakuska

Gernik: nakládaná zelenina

Gernik: marmelády a tzv. černidlo - marmeláda z chebđin

Svatá Helena: klobásy

Svatá Helena: kozí sýr

Eibenthal: bylinkové čaje

Rovensko: léčebné čaje, masti, tinktury

Gernik: předení vlny na kolovrátku

Rovensko: višňovka a slivovice

Eibenthal: ovocné mošty

Eibenthal: vánoční háčkové ozdoby

Rovensko: šípkový džem

Eibenthal: dřevorezby

Eibenthal: šité hračky a další ozdoby

Rovensko: mýdla

Gernik: chleba z pece

Eibenthal: háčkové ubrusy

ŘEMESLA V SRBSKÉM BANÁTU

Češi přišli do srbského Banátu před téměř dvěma sty lety. Jen si zkusme představit, jak to tehdy asi bylo... S koňským povozem přijedete na pastvinu Fabian (dnes České Selo) a nikde nic. Nikoho v okolí neznáte a nevíte, kam se obrátit o pomoc. Musíte si poradit sami a s dalšími příchozími si najít obživu a připravit se na zimu. Čeká na vás jenom práce. První čeští kolonisté museli být zruční dřevorubci, tesaři i zedníci, ale hlavně si museli umět pomáhat a spolupracovat.

Hlavním zaměstnáním prvních českých přistěhovalců do srbského Banátu byla hraničská služba a zemědělství. Vedle tohoto uvádí historické prameny z roku 1845 jmenný seznam řemeslníků v belocrkvanském okrese a mezi Čechy můžeme najít nejvíce krejčích, truhlářů, tesařů, zedníků a obuvníků.

Změnu přinesl konec první světové války, po kterém se čeští krajané v Banátu ocitli ve dvou státech. Většina jich zůstala v Rumunsku a zbytek pak v nově vznikajícím Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Skladba řemesel zůstává ale nadále podobná. Tehdy se již českoslovenští krajané nejvíce věnují krejčovskému řemeslu, následují truhláři, zedníci či obuvníci. Začínají se objevovat zámečníci a strojní mechanici. Téměř všichni pracují ve svých domech, nemívají zaměstnance (kromě rodinných příslušníků) a řemeslo je celkem dobře živí.

Velká změna nastává až po druhé světové válce. Z obou zemí se stávají komunistické státy, i když jinak orientované.

Rumunsko se proměňuje v socialistickou republiku a součást Východního bloku. Na druhé straně politika jugoslávského prezidenta Josipa Broze Tita, který dokázal spolupracovat se západní i východní Evropou a k tomu měl dobré vztahy se Spojenými státy, si spojence dokázala najít v Africe a na Blízkém východě.

V praxi to znamenalo, že si čeští krajané v Jugoslávii ponechali své řemeslo a k tomu jich většina chodila do zaměstnání. Řemeslo přestává být hlavním zdrojem obživu, ale formou přivýdělků a prostředkem udržování rodinné tradice zůstává. K tomu všemu mohli Češi v Srbsku dál hospodařit anebo vycestovat za prací do zahraničí a svobodně se vrátit.

V dnešní době by se dala řemesla českých krajanů v srbském Banátu napočítat na jedné ruce. Nejvíce je zedníků, truhlářů, řezníků. V Bele Crkvi najdeme českého obuvníka Vávru, truhláře Leksu a zámečníka Mareše. Paní Tereza Stamenković Klepaček je akademickou malířkou. S jejími malbami a objekty, zahrnující nezřídka českou tematiku, se můžeme setkat na celém území srbského Banátu. V Kruščici pokračuje v zednické tradici rodina Vokounů, Jozef Irović se věnuje tiskařině a Zlatko Veseli je zručným automechanikem. Je tu stále oblíbené včelařství – u rodiny Irovićů, Marešů či Hubertů. V Českém Selu se včelařstvím zabývá například rodina Leksů a Palů.

Stanislav Havel ●

Pan Josef Křeš z Gerniku sedí na „dědkovi“ a vyplétá nůši v kuchyni svého domu v lokalitě „U Pramene“.

BANÁTSKÉ NŮŠE

To, co bychom mohli na našich předcích obdivovat, je jejich umění vystačit si s místními materiály a vyrobit si z nich vše potřebné pro domácnost i hospodářství. Dokladem tohoto umu je i banátská nůše, která krajanům nahrazovala dnes moderní batoh, ale předčí jej nejen pevností a nosností, ale především životností. Nůše se kdysi vyráběly takřka v každé domácnosti, byla to typická mužská zimní práce, zaměstnání pro období, kdy pole odpočívají a dny jsou krátké a noci dlouhé. Tehdy hospodář připravil lískové pruty tloušťky asi tři centimetrů a ty ponořil do nádoby s vařící vodou, aby změkly. Pak je bylo možno nařezat na tenké „luby“ a ty pak bylo třeba opracovat dvouručním nožem zvaným „strouhač“ – především bylo třeba zmenšit jejich tloušťku tak, aby s nimi bylo možno konstrukci vyplétat. Nohy budoucí nůše se vyráběly z bukového nebo podobně tvrdého dřeva, samotné vyplétání nůše vyžadovalo poměrně velkou sílu v rukou. Tajemství nůše spočívalo především v systému proplétání lubů tak, že

není třeba zbytečných podpůrných konstrukcí a luby samotné vytváří tvar nůše – což ovšem od hospodáře vyžadovalo značnou zkušenost. Nůše bývala opatřena širokými řemeny, aby si ji bylo možno vyhodit na záda, a její nosnost mohla být i padesát kilogramů – podle zdatnosti majitele. Před lety vyráběl nůše určené především pro prodej turistům pan Josef Křeš z Gerniku. Koňským povozem je vozil na Svatou Helenu, kde bývalo turistů nejvíce. Je jistě škoda, že po jeho odchodu se nikdo z mladších Gerničáků této podnikatelské aktivity nechopil. Jistě i dnes by banátské nůše byly oblíbeným suvenýrem, stejně jako je tomu u košíků nebo banátských bačkor.

Ivo Dokoupil, fotografie Ivo Dokoupil ●

KDYŽ SE DO TOHO NEDÁŠ, TAK TO NEUDĚLÁŠ NIKDÁ

Štefan Benedikt, řezbář a malíř
Pan Benedikt nás pozval do svého domu. Už v chodbě visí několik velkých olejomalb s přírodní tematikou. Po vstupu do sednice vás na první pohled zaujme pestrost malovaných květin a ornamentů, které zdobí zdi i nábytek, a všudypřítomné dřevěné sošky, řetězy, svaté obrázky ve vyřezávaných rámech i jiné výrobky mistra řezbáře. Když jsme po chvilce povídání vstoupili do vedlejšího pokoje, zmocnil se nás dojem, že jsme v galerii nebo muzeu. Pokoj je zaplněn sochami Spasitele, Panny Marie, zvířat, dvěma velkými betlémy a dalšími díly.

Jak jste s řezbářstvím začal? Co byla první socha, kterou jste udělal?

Panna Maria. Byla menší, dělal jsem ji z ouzkýho dřeva, neměl jsem jiné připravené. Já jsem nehledal řemeslo. Měl jsem u té Panny Marie něco v sobě, ať udělám sošku. Víte, jak to v životě je s makarčím. Musíš to chtít udělat. Makarjakou věc. Abys měl chuť a chtěl to udělat. Když jsem dělal první řetěz, tak jsem si nalámal hlavu, jak to udělat. Když se do toho nedáš a nezačneš dělat, tak to neuděláš nikdy, nikdy. A musíš mít v sobě chuť to udělat. Když řekneš „já nemůžu“ nebo „to nejde“, tak to nikdy nepůjde. Tak jsem řekl sám sobě, že ji udělám. Dal jsem se do ní a udělal jsem ji. Tak, jak byla. Dal jsem ji jako dárek, ještě ji mají.

Zkraje jsem měl dvě dlátka, kladívko a nožik, tulík. Říkali mně: „No jak to můžeš bejt, že jenom s tímhle pracuješ?“ Když děláš ty štráfy, tak uděláš jeden ouzkej kanál a potom přibíráš strany ouzkej kanál a šíříš, kolik chceš. Pak to čistím polizorem, těmi brusnými kameny, a potom šmirglpapírem. Něco dělám i na soustruhu.

První musíš mít dřevo, než se chceš dát do práce. Nejvíce dělám z lípy nebo vosiky. Dokud byl starej Dunaj a jezdilo se

do Oršavy, tak byly podle Dunaje vosiky topoly, ty vysoký, tak to je z nich. Když se braly, mluvil jsem s hajným a nějaké mi dal. Chtěl jsem, ať je to drobet čistý, bez sukůch, bez puklin. Mám to z půlky nebo ze čtvrtky. Když připravuješ dřevo na práci, tak porážet v zimě, když nepracuje, a hned ho rozbít na půlky, aby sesychalo k sobě. Když ho necháš kulať – kulouš my říkáme – tak von někde pukne, jak se stahuje, a ty pukliny pak překážejí.

Dělám to podle toho, kolik jsem já v tom viděl. Člověk to musí vidět. Když načí-náš tu věc, musíš vědět, co ta věc bude. Podle mě tahle Panna Maria (ukazuje sošku) měla mít větší ksicht na její vejšku. No ale tak jsem to naplánoval. Mohl jsem udělat větší, ale řekl jsem: „Tulík je dost.“ Až to projdeš, tak si teprva řekneš, že mohlo to bejt tak a tak a nemuselo to bejt tak. Ale je to tak, jak to je.

Jak vás napadlo, že budete řezbařit? Dělal to někdo ve vaší rodině?

U nás ne. Když máš rodinu, ve kterej to dělá táta nebo děda, tak člověk to líp pochopí, vidíš jak a co. Všecko má, abys to viděl, abys to v tom našel. Když máš dědu a už od mala ses díval, jak děda řezal, tak si hned dodáš, jak to může bejt. A když jsi z toho, tak to uděláš ještě lepší. Měl jsem čtyřicet pět let, když jsem dělal tu první sochu, Pannu Marii. A potom druhou a třetí a člověk si to už dodá. Když se do toho dáváš, tak si musíš pomyslet, co chceš, aby to bylo. Když děláš psa, tak děláš psa, když děláš kohouta, tak děláš kohouta, když děláš kachnu, děláš kachnu, ne? Nebude to kachna, když tomu uděláš psí hlavu! Musíš se dycky podívat, jak to vyhlíží.

Zabýváte se hlavně náboženskou a přírodní tematikou, že?

Dělám, co mě napadne. Ale mám víc svatých věcí, kostelních. Tuhle Pannu

Mariu (ukazuje sošku) jsem udělal dýlejc. Byla to noční lampa, taková zaprášená, ani nevím, kulik let tu ležela doma. A já jsem říkal: „Ty jsi tady taková vopuštěná, umazaná.“ Tak jsem ji vopucoval a udělal jsem jí takovou kapličku.

Měl jsem i sošku Ježíška a ten měl ulomenou ruku, nohy má taky ulámaný, byl takovej pohozenej. Udělal jsem si na to plány a taky jsem ho zapasoval do takové kapličky. Musel být předtím s Josefem anebo s Pannou Marií někde blízko jeden druhýmu. A ta soška se asi rozbila a Ježíšek vstal jen tak. Tak jsem ho tam dal, aby měl místo.

Taky jsem měl pohlednici, kde byla tuta paní (ukazuje sousoší), jak sedí na schodech a von hraje na kytaru. Tak jsem si řekl, že ji udělám a udělám i jeho, jak jí hraje. Byla tak přesně, jak je tady. Pomůžte to hodně, když to vidíš, jak to vyhlíží, všecko pak musíš zvětšit v tom dřevu. Ty ornamenty na tom jsem pak vypaloval. Ksicht jsem dělal s olejovými barvama. S kličem jsem pak zavřel pukliny.

Jsou nějaká vaše díla v místním kostele?

S velebným panem Maškem jsme to vedli a malovali kostel. A když zajdeš do kostela, na sloupech s kropenkou na pravý straně je Pan Ježíš a na levý je Panna Maria.

Kromě dřeva ale tesáte i do kamene.

Pannu Marii a Pána Ježíše jsem dělal naproti přes potok. To jsou jediný dvě sochy, co jsem dělal do kamene. Měl jsem chuť na to, to udělat. Ty dvě sochy mají mezi sebou rozdíl bezmála dvacet let. Nějaké tři čtyři roky jsem měl ambici v sobě, že Pána Ježíše tam udělám, ale nepasovalo mi tam místo a byly tam pukliny. Prohlížel jsem to předtím, ať vidím, kde ty pukliny jsou a kde to je čistý. Dělal jsem to vloni v březnu, dal

jsem se do toho. A napsal jsem tam pak: „Ježíš žije?“ Tolik jsem na to myslel, co tam napíšu, protože placu bylo málo. Kdyby ho bylo víc, napsal bych možná tři řádky. Ale udělal jsem to tak. Když jdeš kolem, musíš si vždycky položit tu otázku: „Ježíš je mrtvej, nebo živej?“ Musíš se zastavit, ale vždycky si odpovíš, že Ježíš žije.

V sednici visí mnoho dřevěných řetězů. Jak vás to napadlo?

Měl jsem možná takových dvanáct až patnáct let, když tady byli nějaký Wis-
ketové. Jmenovali se jako Němci, ale mluvili česky. Rodiče měli asi čtyři kluky a ten jeden byl takovej drobátko jinej, kulhal vod narození. Pracoval jako hlídač v depozitu, ve skladu s dynamitem, který tu byl při horách. Jeden strejček mně říkal, že von ty řetízky vyřezává. Že si na šichtu vezme kus dřeva a vyřezává všelijaký věci. Dýl jsem si řekl, že to chci taky dokázat. Tak jsem se do toho dal, vzal jsem kousek lipovýho dřeva a začal jsem prubovávat. Šel jsem do stodoly k nám, kde máme řetězy na voze, se dívat, jak je ten řetěz dávanej. První jsem udělal dva články. No než jsem ten první řetízek udělal, to bylo... Musíš mít čtverečný dřevo, aby ti vyšel článek. Uděláš si znamení s plavajzem – vy říkáte tužka – až kam můžeš řezat, dál nesmíš. Nejdelší řetěz má metr. Dělal jsem na něm asi čtyři dny. Ten jsem dělal asi před pěti lety. To nevíš žádný, jenom ten, kterej to dělá – přines mi dřevo, který má padesát centimetrů, a já ti udělám řetěz dlouhý šedesát centimetrů. To je pravdivý. Já jsem to nevěděl, až když jsem na to přišel.

Vyučil jste se v nějakém uměleckém řemesle?

Mám čtyři klasy, dvě mám ve škole a dvě mám za školou zezadu. (smích)

Máte tady i různé obrazy. Ty jste dělal předtím, než jste začal vyřezávat?

Mám tady obraz Dunaj s kazanama, tak ten jsem dělal dřív, než jsem začal vyřezávat. Ostatní až později.

Kolem jsou samé krásné, povedené věci. Jak jste to ale měl, když jste se učil?

Aby se to nepokazilo, tak nesmíš nic zlámat, všechno musíš doříznout. Se dřevem dělám z dýlky, přerézáváš tomu léta, a kdybys s tím vzal fest, tak to zlámeš. Slepit se to dá dobrým lepidlem, ale ta puklinka už je tam. Mně se ani nestává, že bych to pokazil. Ne, že se chlubím. Mně se zlámal jeden kousek, fanglička k Pánu Ježíši. Povrch lípy je tvrdý a od pŕlky je měkkej, vosika je převráceně, vevnitř je tvrdá a venku je měkká. A ta fanglička byla z lípy z toho vnitřku, tak se mi to zlámalo. Tu jednu jsem zkazil. Dělal jsem na ní bezmála dva dny.

Musíte mít velkou trpělivost.

Ať víš, když budeme někde spolu dělat, a ty to neumíš, tak ti ukážu, jak se to dělá. Ukážu ti to jednou a dvakrát, a když tomu nerozumíš, tak mě to roznerví. Tak ti řeknu pravdu. Tuhle k tomu si sednu, vezmu si kousek dřeva a nemám nervy vůbec nic. Ani mi to nepřijde, aby mě to rozzlobilo. A dělám na tom dlouho. Tady musíš ohromně pomalu, kousek po kousku. Já poručím a já dělám. Když tady byl někdo z Čech, někdo vod novin, řekl mi: „Vy prej máte zlatý ruce.“ Tak mu říkám, že to pravda není, že ruce máš i ty i já. Hlava vede a ruce poslouchají, co jim hlava řekne. Dělalý někdy tvoje ruce, co hlava nechtěla? Všichni máme zlatý ruce, jenom je třeba hlavu k tym rukoum. Hlava musí poručit a ruce budou dělat.

Kromě soch vyrábíte i rámy obrazů.

Jo, to je na soustruhu dělaný a rozříznutý. Uděláš kulatý a pak to dáš napůl a vyjdou dva stejné kousky. Tak jsou pak dohromady čtyři stejný šířky a stejný dýlky. Není tam ani milimetr jiný, je to stejný. Kdybys to dělal extra, tak musíš být expert a tolikrát měřit, abys to měl stejný. Na stoličce je každá noha dělaná zvlášť, to musíš hodně měřit, aby byly stejný.

Ted, jak se říká, aby bylo všecko pokročilý, říkám si, najdi mistra, ať vystaví

kostel jako je ten náš – z kamene a malty z vápna. Žádný cement. Kdybys dneska dal hledat ve světě, aby přišel někdo a vystavěl ten kostel z kamene a malty z vápna, tak bych řekl, že se nenajde. Dneska všude beton, železo, ale tam není

žádný. Byl jsem v kostelní radě a dávali jsme hodiny na věž. Dělal jsem ty díry ještě s jedním strejčkem, aby byly na všechny čtyři strany. Dlabali jsme to, vyndávali jsme kameny a našli jsme maltu. Písek s vápnem až nahoru.

Věnujete se už skoro půlku života řemeslu, co vám to dalo?

Kolikrát přijdou lidi a chtějí, abych jim něco prodal a něco jsem i prodal do Čech. Někde je to tam v muzeu u Prahy. Tam je socha Ježíše. Já jsem to ale nedělal pro bohatství. Já to nedělám na zakázku. Tuto jsou všechno věci, který dají strašně práce, a žádný nechce práci platit. Dělal jsem na jedné Panně Marii třeba tejdenn, šest dní. Těžko ji udělám, a když pak řeknu cenu, tak řekne: „Ty ses zbláznil, ty nemáš rozum!“

Člověk se učí celej život a hloupej umře. Nikdá nevíš dost. Přijdeš třeba do města a vidíš tam něco, co jsi ještě nikdá neviděl. Kolik znáš a kolik vidíš, tulik znáš. O něčem třeba slyšíš, ale nikdá jsi to neviděl a třeba to uvidíš jenom jednou za život, nebo vůbec.

Alexandr Gajdzica ●

MOŠTOVÁNÍ NA EIBENTHALE

Rozhovor s Hedvikou Pospíšilovou
Je to něco jiného, když jdeš, utrhneš si jabko ze stromu a sníš, než když si ho koupíš. Děláme to hlavně proto, ať máme co nejvíce naše, přírodní.

Jak vás napadlo, že začnete s moštováním?

Před rokem, vloni na jaře, se nám podařilo koupit sad s ovocnými stromy, a protože loňský rok byl úrodný a neměli jsme to všechno kde skladovat, chtěli jsme to využít nějak jinak. Ať to nemusí zůstat na poli anebo ať se to nemusí dávat zvěři, což by se taky mohlo. Kvůli tomu jsme si pořídili stroje na zpracování jablek.

Takže v tom sadu máte hlavně jabka? Jsou tam jablka, hrušky i kdoule.

Co všechno už jste tedy moštovali? Jaké jsou třeba i kombinace?

My známe více kombinací, než děláme. Děláme hlavně jabka a hrušku, zkusili jsme i z hroznového vína. Kombinace moštů mohou být jabka-hruška, jabko-kdoule a víno-jabka je takový základ. Dělají se i s mrkví nebo s červenou řepou, ale k tomu jsme se zatím nedostali.

Kdo všechno u vás může moštovat?

Děláme to hlavně pro nás. S ovocem, které sebereme. Jestli se najde čas, tak jsme ochotný to udělat i pro jiný, ale do teď tolik času nebylo.

Pokud byste měli víc času, plánujete do budoucna moštovat víc a otevřít se i pro veřejnost?

Pro veřejnost moštování momentálně nenabízíme, protože nemáme prostory určené přímo pro to. Jestli se nám povede udělat moštárnu, potom to rozšíříme, ale prozatím to ještě nemáme. Mysleli jsme, že to do podzimu zařídíme, ale nepovedlo se, takže možná příští rok. Další rok to bude zase lepší.

Vidíš v tom potenciál? Myslíš, že by to šlo?

Stroje máme, takže budeme moštovat každý rok. Jestli to budeme dělat ve velkém nebo jenom pro nás, to se ještě uvidí. Podle ovoce, podle našich možností. Zatím jsme mošt neprodávali, více jsme rozdali.

Říkáš ještě, takže výhledově...?

Zajímala jsem se o podmínky pro možnost prodeje jablečného moštu. Letos jsme bohužel nestihli zařídit vše potřebné.

Můžeme se přesunout k té technologii samotné. Co je k tomu všemu potřeba?

První je sběr ovoce – jablka, který nesmí být s kazem, musí být zdravé. My děláme hlavně z našeho ovoce, které nemá žádné postřiky, takže je to všechno přírodní. Jako první se jabka umyjí, pak se všechny přeberou a vytrídí. Pak se rozdrtí a přesunou se do lisu. Drť se lisuje tlakovým lisem. Je to stroj, který používá vodní tlak. Na lisu dole jsou kohoutky na vodu,

válec uprostřed se naplní vodou a tím se zvětšuje. Štáva vytéká přes látkové síto a ta dutina zůstane v košíku v lisu. Vylisovaný mošt zůstane v kádích přes noc, ať kal sedne na dno. Druhý den to přesuneme do nerezové nádoby a pasteurizujeme při teplotě sedmdesát šest až osmdesát stupňů celsia, konzervace moštu je šetrná a mošt si zachová důležité látky a vitamíny. Potom mošt plníme do speciálních sáčků a ty zchladíme. Studený mošt přesuneme do perforovaných bedýnek a uložíme do skladu.

Je to těžká práce? Všechno zvedat, nastavovat?

Jako každá jiná práce. Když se ji naučíš, jde to od ruky. Jsou i automatické stroje na moštování, kde stačí jeden člověk, který na to dohlížel. My máme na každý krok procesu samostatný stroj, a tím i více práce. Všechno se musí přesouvat a dělat zvlášť.

Jak jste se celý ten proces učili?

Když jsme byli v Čechách, měli jsme známého, který nám moštoval jabka, když se nám podařilo nějaké sehnat. Takže jsme přibližně věděli, jak se to dělá. A zbytek jsme si zjišťovali přes internet, stejně jako technologii, kterou děláme.

Je to velká investice do začátku? Dá se sehnat nějaká finanční podpora?

Pořídili jsme si to za vlastní. Koupili jsme si středně velké stroje, dají se sehnat i menší i větší. Používáme nerezové nádoby, drtička má ocelové nože. Finanční

podpora se za určitých podmínek sehnat dá. My jsme stroje koupili, když jsme je potřebovali. Kdybychom čekali na podporu, dnes si nepochutnáváme na domácím moštu.

Vy jste příkladem, že to jde i jenom takhle, z vlastní iniciativy, z našetřených peněz...

Moštovací stroje se vyplatí pořizovat, pokud máš sady s ovocnými stromy. Jestli máš tři jabloně, tak to se nevyplatí. My jsme to pořizovali hlavně na zpracování ovoce z našeho sadu. Ovoce je zdravé a byla by škoda, kdybychom ho nechali na stromech. Když už byl bohatý rok, tak jsme to využili.

Kdo se na tom u vás nejvíc podílí?

Ze začátku jsem to dělala hlavně já s manželem a teď se nám vrátil syn z Čech, tak to dělají synové. Na sbírání ovoce chodíme všichni, někdy se přidají i dědečkové.

Co máte v tuto chvíli už za sebou a co ještě budete moštovat?

Letos jsme se opozdili, prozatím jsme jablek sebrali málo. Hroznové víno zase začalo padat, tak jsme začali s ním. Teď přecházíme na jablka, co ještě zbyly.

října, ještě sbíráme jablka, které zbyly. Já mám nejraději jablečný mošt, obsahuje více vitamínu C a je zdravější. Mošt z hroznového vína je zase sladší. Pasterizovaný mošt vydrží půl roku i rok, záleží, jak je skladovaný. Musí být v chladu, nejlépe do deseti stupňů celsia, a ve skladu,

jsme se tam ještě nedostali, ale máme více moštu z vína. Z loňska máme ještě pár krabic. Nemůžeme ale vědět dopředu, kolik budeme dělat. To je podle úrody, není to na člověku. Viděli jsme, že ty jabloně, co měly vloni hodně jablek, letos třeba neměly, ale ty, co vloni neměly, měly zase víc letos. Asi tak to má být.

Jak pečujete o celý ten sad přes rok?

Střiháme stromy podle toho, jak to stíháme. Musí se stříhat brzy na jaře, vlastně ještě v zimě, v lednu nebo v únoru. Stříhat se ještě učíme, pořádně to neumíme. Pustíme si občas i nějaké video, jak se stříhají jabloně nebo jak se stříhají švestky. Hroznové víno nám stříhává táta. Nejlepší by pro nás bylo, kdyby přišel odborník a ukázal nám to přímo na stromu. Máme v sadě starý i mladý stromy. Těm starým už asi moc nepomůžeme, že jsou hodně vysoký, ale máme tam i mladý, kterým by určitě pomohlo, kdyby se trochu sestříhaly, a měly by možná lepší úrodu. Sad s ovocnými stromy máme kousek od vesnice, máme tam i malou salaš.

Naše představa je mít hlavně potraviny vypěstované u nás, ve kterých nejsou umělá hnojiva. Taky si občas koupíme něco z obchodu, hlavně ale pěstujeme vlastní. Máme naše maso, kachny, krůty, slepice, vajíčka, mléko, smetanu, sýr a ve fóliovníku máme rajčata, okurky a papriku.

Jak se projeví na chuti moštu doba, kdy ovoce sbíráte? A jaký mošt máš nejradši ty?

Nejvhodnějšími odrůdami na výrobu moštu jsou pozdní, mají tu pravou sladkost. Letos jsme sbírali jablka už na konci září, protože padaly suchem. Vloni byly zase stromy moc přeplněné. Pak jsme přešli na sběr hroznů. A teď, po půlce

kde je tma. Letos jsem pořídila sáčky, které nepropouští světlo. Když je mošt na světle, tak ztmavne a pak málo vydrží.

Máte představu, kolik litrů moštu jste už udělali?

Mám, protože vím, kolik jsme naplnili sáčků. Takže takových dva tisíce osm set až tři tisíce za loňskou sezonu. Letos

Alžběta Muroňová ●

NARODIL JSEM SE V TRUHLÁŘSKÉ RODINĚ

Čtvrtou generaci hrdých helenských truhlářů Peců dnes představují bratři Pecovi – Josef a Václav. Staršího z nich pro naše čtenáře vyzpovídala jeho dcera Anna, žákyně Základní školy Jana Amose Komenského na Svaté Heleně.

Můžeš se představit?

Je mi čtyřicet šest roků. Jsem ženatý a mám dvě dcery. Bydlím na Svaté Heleně.

Proč ses rozhodl být truhlářem?

V první řadě jsem se narodil v truhlářské rodině a také se mně to líbilo.

Byl někdo z tvých předků truhlářem?

Otec, dědeček i praděda. V současné době jsme čtvrtá generace truhlářů.

Chtěl jsi být truhlářem, když jsi byl malý?

Ano, chtěl.

Jak jsi začal?

Jako firma jsem začal podnikat v roce 2006. Prvně jsem vyráběl dveře a okna. A po čase se začal vyrábět různý nábytek.

Začal jsi sám nebo s někým?

Začal jsem se svým bráchou Vaškem.

Máš dílnu?

Ano, ve Svaté Heleně, u mě doma.

Kolik máš dnes zaměstnanců?

Osm.

Co vyrábíte?

Okna, dveře, schody, lavice...

Máte hodně klientů?

Ano, zakázek máme až moc.

Jaká byla nejtěžší věc, kterou jste vyráběli?

Byl to lustr do kostela, který vážil zhruba sto padesát kilo, a oltář do katolického kostela v Carasově.

Zkazil jsi někdy něco z drahého materiálu?

Ne, nevzpomínám si.

Co rád děláš ve volném čase?

Odpočívám.

Za rozhovor děkuje Anna Pec. ●

LANÝŽE Z ROVENSKA

Před deseti lety se na Rovensko z Prahy přestěhoval česko-slovenský pár Robin a Nataška. „Po letech stresujícího života v Praze se nám vytratila radost ze života“, říkají. „Konzumní lákadla všeho druhu postupně ztratila svůj lesk. Každodenní stres si vybral svou daň na těle i na duchu a my se rozhodli, že se pokusíme o změnu.“

Dlouho hledali, jak získat příjem nutný na pokrytí nákladů, kterým člověk dnes neunikne ani v divočině, jako je zdravotní pojištění, daně, nafta i některé potraviny a krmení pro zvířátka. Tehdy se stalo něco, co by ani jednoho z nich nenapadlo. Robin našel na pozemku lanýže. Po tomto nálezu se začali tímto darem přírody zabývat.

Lanýž je druh houby. Roste pod zemí. Hledá se pomocí cvičených prasat nebo psů. Již od dávných dob jsou lanýže považovány za nejdelikátnější specialitu nazývanou „diamanty gastronomie“. Mají také rozsáhlé zdravotní účinky.

Robin s Natašou kdysi lanýže sbírali sami, ale dnes spolupracují se spřátelenými rumunskými hledači a soustředí se

především na výrobu chutných produktů z lanýžů dle tradičních postupů.

Letos rozšířili svůj sortiment o bylinné směsi, tinktury, oleje a mastičky. Kvůli covidu se snížila intenzita turismu. Restaurace, se kterými spolupracovali, také ukončily činnost. Proto výrobu lanýžů omezili, ale díky tomu se vytvořil prostor pro novou činnost.

Jestli toužíte ochutnat lanýže nebo vás zajímá zdraví, bylinky a nalézání klidu v neklidu doby, jste vítáni u Robinka a Natašky na Rovensku.

Nataša Dekanová ●

KAŽDÝ ŘEMESLO MÁ SVOJI KRÁSU

Jan Jager, kolář

Bejvalej kolář. V dnešní době už kola nejsou hledané, takže proto zajedno málokdy nějaký kolo udělám a zadruhé už si můj léta říkají svoje. A kolářství je těžké řemeslo.

Jak ses ke kolářství dostal?

Děda bejval kolářem, táta bejval a já jsem to od táty převzal ještě i při dědovi. Vyrostl jsem dole v dílně, protože dřív mamka musela jít na pole a děda pracoval v dílně, dělal kola. Tak von mě tam,

malýho, držel. Já jsem se narodil v lednu a pak zjara mamka, aby mě nemušela brát na pole, mě nechávala s dědou. Ještě hodně jsem toho chytil od dědy, ale hlavně mě učil táta. Když děda zemřel, táta dělal malej čas kola. On to uměl, ale kola samotný se mu nelíbily dělat. Ze dřeva jinýho, to jo, třebaš jarmy dělal, nápravy a tudlecto všelicos. Já jsem se to naučil a vod třinácti rokůch jsem pak začal dělat. To jsem udělal první celý kolo. Vod tych dob jsem dělal kola. Pak přišla

doba, že už se dřevěná kola nedělaly; byly gumové a pomalounku to zhaslo. Nakonec už tady nejsou vozy ani dobytek, tak to zhasíná.

Můžu říct, že jsem pracoval na kolech pro celou vesnici a ještě jsem dělal i pro Svinici. Tam byli tři koláři a víc než jedna čtvrtina lidí jich chodila ke mně dělat kola. I pro Dubovou jsem dělal něco. Takže kol jsem nadělal hodně.

V čem je to hlavní umění kolářství?

Každý řemeslo má svůj háček, svoje míry. Řemeslníci ti moc nepovědí, jak se něco dělá. Když jsi třeba udělal hlavu; vysoustružil ji, vydlabal, natloukl špice, pak vzal míru na loukotě, jak to má být zatlouklé, jak se má brát míra; to všechno má svoje. A když to nevíš, uděláš kolo, ale takový, že ti bude skákat.

Ty ses tedy dokázal na vesnici uživit jako kolář?

Jo. Já, než jsem šel pracovat do dolů, tak jsem pracoval na kolech. Táta už tehdy v dolech pracoval a já vydělával o moc víc než von. To mně bylo do dvaceti let. Bylo to dobrý. Pak jsem už šel pracovat do dolů. Nechtěl jsem u toho zůstat, protože doby se pořád mění, když to tak vezmeš. Už vod tenkrát si některý udělali taligy s dvěma gumovými kolma. Já jsem nad tím přemýšlel a říkal si, že tuta práce není na celý život. Že je třeba ještě něco i jinýho. Tak jsem začal pracovat v dolech. Jsem rád, že jsem tam pracoval, protože se pracovalo jen do čtyřiceti pěti let a šel jsem do důchodu. Kdybych dělal koláře, tak bych ještě dneska pracoval.

V Eibenthale pracovali v dolech skoro všichni, ale řemeslníků bylo taky dost, ne?

Někteří pracovali v dolech a třebas byli kováři nebo zedníci. Vodpracovali si osm hodin v dolech, ale pak ti ten zedník po šichtě šel vomítat. Kovář zase natahovat ráfy na kola a utahovat vozy, brousit radlice, motyky, sekyry. Takhle jsem to měl i já s kolama. Každý ze vsi něco potřeboval udělat, ale málokterej byl doma.

Co ti řemeslo dalo?

Do dnešní doby, když zajdu do dílny, líbí se mně vůně dřeva. Dycky se mně líbilo dělávat se dřevem, ať to bylo, co to bylo. Líbí se mně to dodnes, jenomže už nemůžu tak moc. Už dělám jenom menší věci, co mě to nechá. Dělán ještě pro děti třebas houpací koníky, katapulty na míček vod tenisu, kolébky pro holky, a tak dál; všelijaký věci. Jsou to babračky takový, ale není to těžká práce.

Z jakého dřeva hlavně pracuješ jako kolář?

Hlavu, do který se tlučou špice, jsem dělával z akátu, ale děda říkal, že je dělal i z dubu. Špice jsem dělal dubové i akátové, když byl. Tady u nás byl akát problém. Je to nejtvrší dřev, když to tak vezmeme, i pořádně péruje. Na špice je výbornej. A potom loukotě, ty jsem dělal jasanový, i když s tím byl taky dosti

problém. Když nebyl jasan, tak jsem dělal bukový. Jeden čas se mně stalo, že jsem pracoval i z dubu, ale z toho jdou loukotě dosti těžko dělat, protože když to kolo utahuješ, tak von rád puká. Dubu jsem se vopravdu vyhýbal. Nejlepší byl na loukotě jasan – tvdrej, dobrej a nepukal.

Tenkrát, jak to bejvalo, jsme si pro dřevo jezdili do lesa, kde sis vybral. Pro jasany jsme jezdili až patnáct kilometrů. Dub byl tady hned přes kopec, tady se nechal vybrat. Ale to ne, vzít kdejaký dub. Voni jsou ti modráci a červený duby. Někerý jsou křehký. Na špici nesmíš vzít křehký dub, že když to táhneš dávat loukot, špice se ulomí. Bylo třeba najít ty modráky, který se nechají vohnout a pérujou. No, takže akát, dub, buk, jasan.

Dělal jsi nějaká dřevěná kola i v poslední době?

Jo, pro Kudrnu jsem nějaký dělal, voni maj koulení kol z Lednice do Brna. Pak pro jednoho pána od Brna, jak je Slavkov, kde se rekonstruuje ta Napoleono-va bitva, tak pro něj jsem dělal kola na kanóny. Taky třeba husitskej bojovej vůz. No a hodně kol, co chtěli lidi na studny nebo na chaty, ale to jenom do Čech, tady už ne.

Máš ještě všechno nářadí? Třeba i původní po dědovi?

Nářadí mám, ale nemá kdo dělat. Po dědovi mám samotnej poříz a hoblíky. Dneska už s hoblíkem moc neděláš. Buď to uděláš na hoblovce, anebo vezmeš električní hoblík.

Jaký význam mají podle tebe dnes řemesla pro mladé?

Já jsem byl ten, aby to řemeslo nezanklo. Žádný se ale nechce učit, protože je to těžká práce a dneska mladý koukají, ať se lehce a dobře vydělá. Zanikly školy na řemesla. To bude největší problém a už pomalu začíná, protože nejsou lidi, aby dělali dobrou práci, jako naši předkové. A když to dělají, tak je to vodfrclá práce. Je to škoda. Dneska se nechá žít lehčej, peníze lepší vydělá, ale já říkám, že ještě stihnou časy vošklivý, ale nepřál bych jim to. Když děláš se dřevem, ta vůně... Dřevo opravdu hezky voní. Co jsem starší, když něco udělám, dám si to takhle na hoblovku, zapálím cigárek, kafičko a pak si to točím, prohlížím a raduju se jak malý dítě. Vážně. Obdivuješ to, máš na to čas, díváš se, jestli je někde chybička nebo něco.

Zkoušel jsi i jiná řemesla?

Když jsem dělal kola pro Kudrnu na to koulení kol, kováře jsme tady už neměli, takže jsem si sám dělal ráfky. To jsou ty kroužky, co musíš dát, když jsi vysoustružil hlavu, aby nezačla pukát. Akát, když dlouho stojí, dva tři dni, tak hned pukne. I tak jsi měl někdy problém, musel ses tumlovat, honem vydlabat a dát kroužky. No a pak ten ráf, co přijde přes loukotě, to jsem dával dohromady se švárou, protože jeden člověk to nemůže dělat. Udělá se velké voheň na dvoře, ráfy se dají na ten voheň, ať se to vohřeje a pak se to po řadě natahuje s takovými kleštinama. Jeden natahuje a druhý si to točí a klepe ráf. Je to všechno zajímavý.

Zkraje, když jsem začínal pracovat, jeden děda kovář mě naučil, jak se svařuje železo. To musíš být řemeslník, ať víš, kolik ten ráf dát přes sebe. Pak se to dalo do vohně, a když začly lítat první jiskry, železo se začlo topit. Měl jsi ve škatulce rozbitý sklo na prach, a když začly lítat jiskry, hodil jsi to sklo tam, kde jsi chtěl svařovat. Pak hned na kovadlinu a buch buch buch, krásně se to slilo.

Každý řemeslo má svoji krásu nebo já nevím, jak to říct, hezkotu. Každý řemeslo má svoje. A v první řadě, abys to řemeslo dělal, tak se ti to musí líbit. Když se ti to nelíbí, zadarmo děláš. Kdybys měl dělat nucenej, tak je lepší se toho nechat.

Mohl bys jako zkušený řemeslník vzkázat něco mladším, kteří by se chtěli učit řemeslo?

Hele, vo kolářství ti můžu říct. Měl jsem tady jednoho pána, kterýmu se to líbilo. Tulika mě prosil, ať ho naučím řemeslo. Když mi přišlo, ať dělám nějaký kola, tak jsem se mu ozval, on opravdu přijel, a že začneme pracovat. Přišel do verštatů s foťákem a dělal samý fotky. Když nedáš ruku, tak nemáš, jak to vědět. Musíš ty špice vyřezat s pořízem a pak je teprve voškrábeš a vyhladiš a tak dál. A von nic, stál asi čtyři dni, fotil a pak odjel. Aby ses naučil řemeslo, potřebuješ aspoň půl roku pracovat, abys věděl aspoň trochu. Každý kolo, když ho dáváš dohromady, jinak zavřeš. Když ti nepasuje loukot, ať to je zároveň, kde to máš proříznout. To se z fotek nenaučíš nikdá. Vopravdu to chce, aby člověk začal vod A do Z. A makat. Makat, aby ses to naučil. Když na to koukáš, tak je to jednoduchý, ale dělej, ať vidíš, jak je to jednoduchý.

Alexandr Gajdzica ●

OBUVNÍK VÁVRA

Před nedávnem jsme se společně s Ústavem etnologie FF UK vydali na výzkumnou cestu do srbského Banátu s cílem poznat naše krajany, kteří tam již po mnoho generací žijí. Samozřejmě nás také zajímalo, jak se v tamních končinách daří řemeslu.

Na obrázku můžete vidět pana Vávru, který pracuje s kůží již více než padesát let. Řemeslo se učil od svého tatínka a dodnes pracuje v dílně, kterou tatínek pana Vávry postavil a vybavil. Dokonce používá většinu jeho starých nástrojů. Když se pan Vávra vyučil řemeslu, bylo ve městě osmnáct ševců. Dnes je v desetitisícovém městečku posledním ševcem, který nejspíš bohužel zůstane bez následovníka. Inu, časy se mění. 🦶👞👟

P. S. To kladívko na obrázku zatluoká ševcovské floky již sto padesát let. Před panem Vávrou patřilo jeho otci a před ním jeho mistrovi. 🔨

Jakub Jarolím
student etnologie FF UK ●

GERNICKÁ GALERIE

V létě tohoto roku byla na Gerniku vedle obecního úřadu otevřena malá sezonní galerie Susie Vier, narozené roku 1976 v německém Rostocku. Návštěvníci ji mohou pozorovat při práci a povídat si s ní o životě a o umění.

Pro její tvorbu jsou charakteristické úsečné tahy štětcem a výrazné barvy. Vedle volné tvorby, portrétů a zátiší používá umělkyně Susie Vier své koláže, grafiky a malbu akrylem k tomu, aby na papír a plátno přenesla tradiční a zemědělský život na Gerniku. Její díla jsou víc než jen obrazy ze života. Prostý realismus převyšují emoce.

Susie Vier, Gernik ●

Portrét Václava Peca

Václav Peca v truhlárně

Rozhovor s Václavem Pecem, truhlářem ze Svaté Heleny (nar. 1948)

Peků je dneska tady na Heleně hodně. Bylo jich ještě víc. Už hodně vodešli. Co já teda vím, byly takový tři rody Peků a pak se rozmnožili na víc. Můj dědeček byl z osmi dětí. Jeho otec Franc měl osm dětí, tři holky a pět synů. Nejstarší byl můj dědeček, zůstal v první světové válce, zahynul v šestnáctém roce. Jeho bratr Karel, ten vstával vedle něj, ten umřel, měl padesát dva roků. Tamty dva odešli do Čech, na Ostravu.

Kdy odešli?

Ve čtyřicátém sedmém. Pracovali tady v dolech v Rumunsku a tam uslyšeli, že jsou taky doly. Je tomu asi deset roků, co sem přijel nějaký pán do kostela, jsme si povídali, von slyšel, že jsem se představil Pec a von říkal, my taky u nás máme Pekovi. Mého dědečka bratří už byli mrtví, to byli jejich synové.

Váš dědeček měl děti, než odešel do války?

Zůstal po něm tady jenom můj táta, dvě holky odešly do Čech. Po Karlovi vstal jeden a tamty dvě holky odešli do Čech. Taky v roce 1947. Jedna tady byla s bratrem.

Kolik lidí vlastně z Heleny odešlo do Čech v roce 1947 a jak to prožívali?

Pět set dušich. Bylo tisíc a říká se, že přes polovičku jich odešlo.

Odcházeli nejchudší?

Nejvíce chudý v ten čas. Vyprávěl dědeček Hružů, že šel po ulici a tam pad nějaký Klepáček a von nevěděl, co má, a von pad hlady, neměli co jíst. Ale předtím v tři a třicátom odešlo do Argentiny asi třicet rodin. Vodcházeli bohatý i chudý. A 1899 a 1900 odešli do Bulharska, taky asi dvacet osm rodin. Z náboženské příčiny. Byli tady kazatelové z Maďarska a dělali tady voloviny, byli vožralci a tak. A tuti lidi, který byli vopravdoví, tak to nemohli snést a vodešli do Bulharska. Jenom vystavěli tuten evangelický kostel, co tady máme, a museli se rozejít. A votaj i z Bulharska šli nějaký do Argentiny.

V Argentině žili pospolu?

Na různých místech, kolem Sans Pena. Dostali takový farmy, říkali tomu čakry, několik hektarůch polí, tam si mohli vystavět domy.

NEJVÍC PLÁČE BYLO TEJ PO REVOLUCI

Ve čtyřicátém sedmém odcházeli lidi jenom na Ostravsko?

To taky se roztrhli. Odcházeli do Chebu, Žatce, do Sudetůch. Dědeček mojí manželky odešel až v čtyřicátém devátém, jeho holky už ve čtyřicátém sedmém. Měl nějaký kamarády a ty mu řekli, že se proslýchá, že se počítá mezi bohatší a že je budou brát do Baragánu. Deportovat. Tak on ujel a tak unik.

Komunisti tady deportovali bohatší lidi.

To bylo strašný. V padesátém prvním brali do Baragánu. Baragán, to jsou velký roviny za Bukureštem. To udělali Rusi, tady vládli Rusi ještě. Roztrhali lidi, aby si mohli dosáhnout svoje plány s tím komunismem. Z Heleny deportovali dvě rodiny.

To byli ti nejbohatší?

Ale kdepak, je jenom žalovali, že byli nejbohatší. Jeden vynášel postel, co si mohli vzít, a upadla mu uhníla noha. Nebyli bohatý a nějaký je žaloval, že museli prodat půl jochu pole, aby mu dal tuten

živobytí. Měli na něj zlost a žalovali ho. Tenkrát nebyly žádný práva, soudy. Popadli je.

Takže je deportovali na udání někým z Heleny. Kolik měli dětí?

Tuty Kováříkovi měli jenom dvě děti. Klepáčkovi z Husího Rynku jich měli víc, měli jich osm, ale jeden byl voženěnej a některý vodešli do Čech. Z Banátu asi dvacet čtyři tisíc lidí odvezli. Rumuny, Srby, Němce, Maďary.

Všechny deportovali do Baragánu? Tam byl nějaký koncentrační tábor?

Tam bylo pole. Vyložili je a museli si udělat nějaký boudy. Byli hlídání, utéct nemohli, neměli kam. Bylo to po žních, vyložili je na strniště. Byli tam pět roků, pracovali na poli a ve fabrice. A některý deportovali až do Ruska na Sibiř, hlavně Němce.

Jak si pro ně přijeli sem na Helenu?

To taky tak najednou. Přijeli vojáci, žádnej nesměl nikam z baráku jít ven. Všecky lidi nesměli nikam chodit, vojáci obsadili celou vesnici. K těm dvěma rodinám přišli, aby si vzaly, co můžou. Co si člověk mohl vzít?

Obě rodiny deportovali na udání?

Kováříka udal nějaký Mlejnků. Klepáčkovi taky někdo z vesnice. To bylo strašný.

Co se stalo s jejich domy a poli?

Bylo to štátní, tak tam si dali, co chtěli. Klepáčkovi měli malý krámeček, tak tam

udělali štátní. V domech – když něco potřebovali, tak to tam nandali. Když přišli zpátky, tak jim to dali zpátky.

Ostatním lidem taky komunisti zabírali majetek?

Tady bylo jenom tovarišije. První stupeň. Pak byl kolektiv, ten už tady nestačili udělat. Tovarišije byla tři roky, 1959–1962. Nesměl jsi vorat na svým póli, musel na druhom, kopali vod jednoho konce k druhému dohromady. Pak to vozili do těch opuštěných staveních, tu kukuřici, část nechali pro stát, pak to dávali lidem. Já jsem to ještě chytil, tu tovarišiji. Nejdřív to dělali dobrovolně, ale když člověk nechtěl, tak ho tlačili, aby to podepsal. Pamatuju, táta náš se schovával, aby se nezapsal do tý tovarišije. Lidi utíkali. Když něco chtěli z výboru, tak jim to nechtěli dát, dokaď se nepodepíšou.

Takže vydírali... Jak to udělal váš táta?

Nakonec to podepsal a byl předseda v tý tovarišiji. Lidi museli zvolit předsedu, tak ho zvolili. Já jsem se vždycky smál. Tolik utíkal a pak byl předseda.

Naštěstí to bylo jenom na tři roky.

Co byly pole, rozorali meze. Moh si vorat na nákom poli cizem, jenom ne na svojom. Byli takový čtyry brigadýři, chodili s lidma a vokazovali jim, kde maj vorat. Pak když se to svázelo, muselo se to dát, jak tomu říkali, na árii. Tam to vršili. Kolik měl kdo snopů, tak mu je vodpočítali. Sedm na sto šlo státu. To bylo strašný. Lidi pak vozili slámu domů, po ulici bylo

tolikhle slámy, padalo jim to.

To nebylo, že by v každé rodině bylo řemeslo?

Ne, ve vesnici byly dva truhláři, kovář, zedníci nějaký. Tenkrát chodili hodně na sáhy, dřevorubařili. V létě sekali, vorali, sázeli, v zimě si šli vydělat, tak chodili na sáhy. Naši chodili až k Oršavě. Ti, co neměli řemesla, tak tam si vydělali peníze. Ten, co byl ničemnej, stonavej, tak nemoh chodit, v lese je těžká práce. Soused, co vydělal, propil, tak to ty děti měly špatný.

Kdy se k vám zaváděla elektřina?

Na vesnici nebyl proud do šedesátého pátého. Pamatuju, že ho zavedli jenom tady po hlavních ulicích. My jsme bydleli dále, tak jsme koupili sloupy a kabely a sami jsme si to tam natáhli. Pak asi za pět roků dali proud po celý vesnici. Bylo to na svícení a na pračky. Pak zavedli proud na 380, tak jsme začli mlátit a mlít. Předtím jsme jezdili do mlejnu. Každý mlejn si vystavěli redaři, bylo jich dvacet, třicet. Bylo to jako dneska akcie. Když někdo odešel a nepotřeboval to, tak to prodal. Redaři ten mlejn opravovali a každej měl svých 24h, kdy mohl mlít. V tamtom údolí bylo pět mlejnu a tu taky pět mlejnu. To bylo zlý, když bylo v létě málo vody. Mlýny šly pomalu.

Nedostatek vody, to byl na Heleně věčný problém. Kdy jste brali vodu, když jste byl malý?

Byly studně. Byly deštivý studně a některý, který měly prameny, tak měly prameny. Deštivá voda byla dobrá na praní, nepotřebovali tolik mejdla. Kterej neměl studnu, nosil si vodu od pramenů, kde se napájel dobytek. Asi 200m. Nebo byly velký study na ulici. Tuta studna je z třicátého sedmého. Hluboká je dvanáct metrů a široká dva metry. Předtím museli lidi pro všechnu vodu k pramenům. Pak udělali vodovod, je to asi dvacet roků, ale udělali to špatně. Pokazilo se to, nákej rok jsme neměli vodu. Až tej to udělali dobře.

Co jste dělal jako malý kromě školy?

Pásl jsem krávy a začínal jsem s tátou dělat řemeslo. Dílnu jsme měli malou jenom jako tuta seknice. Nejvíc jsme dělali vokna, dveře a nábytky. Táta to dělal všechno rukama do roku 1965.

Váš táta se naučil truhlářinu zase od svého táty?

Jeho táta taky byl truhlář, vostal ve válce, zahynul a táta byl malej. Jeho máma ho

Václav Pec s manželkou a prvními pěti dětmi

Václav Pec s manželkou a prvorozenou dcerou

dala do Srbska, do Beogradu učit truhlářem. Měla tam bratra, tak ho dala k němu a on se tam učil, co byla dílna podle dráhy, opravovali vagóny. Tak tam se učil tři roky. Jenže se vyučil a byl pořád ještě malej, tak pak tři roky pás krávy. Pak předrost všechny kluky. Vyrost velkej a silnej. Pak já jsem se vod něj naučil a kluci pak vode mě. Kluci jsou čtvrtá generace.

Čtvrtá generace helénských truhlářů Peků.

To se pozná. Hodně kluků tady začlo, žádněj neobstál. Když v tom člověk je vod malinkosti, jinák se to naučí. Kluci ani nevědí, jak se naučili. Když vyrostli do patnáct, šestnáct roků, byli se mnou v dílně. Joza, že bude taky do dolů, že nebude truhlář. Tak tam chodil, dělal na výtahu a nelíbilo se mu to. Pak viděl, že je lepší řemeslo.

Kolik let jste chodil do české školy?

Osm roků. Jenže náš ročník, když jsme skončili čtyry třídy, tak tady přestala pátá a šestá. Učitelé z Čech odešli a přestala škola. Tak jsem pásl krávy. Já pak jsem byl měsíc s mámou v Čechách v šedesátém roce. Pak to přišlo, že obnovili školu, a táta nám napsal, že budu zase chodit. Pak jsme chodili do páté třídy najednou tři ročníky. Ale všichni nechodili, zkraje jenom, kdo chtěl. Co byli chudší, tak je rodiče využívali na pole. Vostali jenom se štyrma třídama. Já jsem udělal osm tříd a přitom už jsem dělal s tátou. A dělali jsme na poli. Pak už jsem moh vorat.

Jak vypadal váš denní režim? Ráno jste byli na poli a potom v dílně?

Ne, když jsme jeli na pole, tak jsme nedělali v dílně. V létě jsme v dílně dělali, jenom když přišlo.

Vaši bratři taky truhlařili?

Ferda dělal v Perechu hlavně rakve. Lojza pro sebe vokna, dveře, i takhle lidem něco. Já jsem dělal nejvíc, pak i na řemeslo. Ale chodili jsme všichni do dolů. Dvacet roků.

Jak jste to stíhal?

To byl takovej trojúhelník. Do dolů, do dílny a na pole. Do dolů jsme měli ráno ve štyrech autobus a ve štyry odpoledne jsme se vraceli, když jsme měli ranní. Když jsme měli druhou, tak jsme šli v poledne a přišli jsme v noci. Nebo jsme chodili večír a přišli jsme ráno. Já jsem přišel ráno z dolů a na pole. Nejdřív jsem šel dělat do dolů v šedesátom šestom na tři měsíce. Pak že pudu do školy za šoféra, jsem šel do Aradu. Pak jsem v dolech začal pracovat, když mi bylo dvacet šest. To bylo práce. Měl jsem asi šest jochů polích, to jsou asi tři hektary, to jsme sekali sena, koně jsem měl, krávy. Jsme šli ráno sekat asi štyry kilometre pěšky, posekali jsme půl jochu a pak jsem to vzal pěšky přes kopec, tam byly doly. Tam jsem pracoval, jezdil s lokomotivou, a večer jsem šel ještě domů pěšky, když jsem moh.

Co jste dělal v dole?

Nejdřív jsem dělal na transportě, na lokomotivách. Pak jsem dělal na vejtahu údržbu. Tam jsem dělal asi sedm roků, jsme opravovali vejtahy. My z Heleny jsme byli na redzii – obsluhovali jsme, Rumuni byli na frontě – stříleli, stavěli dřevo. Jezdil jsem na vejtahu nahoře, bylo to nebezpečný. Každou směnu, než se začlo vytahovat, jsem to musel prohlídnout. Kdyby na mě něco spadlo, tak mě to zabije.

Stal se vám tam nějaký úraz?

Co jsem tam byl, tak dvacet mrtvejch. Většinou neopatrnost lidská. Když jsem měl asi dva měsíce do důchodu, prohlížel jsem to v šachtě, oni náky vagóny odhákli, letěli na mě. Kdybych tam neměl zavřený dveře, tak by spadly na mě. Bouchlo to, na mě se začly sypat kamínky, já jsem se jenom přikrčil a čekal, až to na mě spadne. Hodně se jich zabilo v tom frontě, třeba nebyli opatrný a zastřelili se s výbušninou. Třeba v sobotu to nedokončili, nešlo jim to, nebouchla jim ta výbušnina, tak šli domů a říkali, že

v pondělí tam pudou a že to odstřelej. A ten havíř, kterej tam šel, řek, aby pusili tu výbušninu, až vykřikne. Kousek dál byli další pracovníci, oni je neviděli, oni křičeli tamti a tuti, co to měli zapálit, mysleli, že křičí on, a zapálili to. On byl v tom frontě a zastřelilo ho to.

Jak jste pak prožívali konec komunismu?

Nebyly problémy. Tenkrát přivezli z Čech, mysleli, že tady máme bídu, hadry. Jedno auto poslaly naše rodiny z Chebu. Vzali jsme si to, ale neměli jsme nouzi. A pak po revoluci jsme v dolech dělali míň, nedělali jsme v sobotu. Dřív jsme dělali v sobotu a někdy i v neděli. Po revoluci pak bylo špatný, že začli vodcházet do Čech. Nejvíc pláče bylo tej po revoluci. Rodiče tady vostařali, děti vodjely.

Vrátil se někdo?

Některý se vrátili, ale málo. Co vodešli ve čtyrycátom sedmom, taky se vrátily asi tři rodiny. Koukám, že se tady pořád udržuju stavení. Možná, kdyby se v Čechách něco zhoršilo, že by se vrátili. My máme čtyři děti tady a tři děti tam. Jedna je v Chebu a dvě jsou v Žatci. Tak jsme tam jezdili skoro každej rok. Sedneme ráno a večír jsme tam. A máme devět vnoučat.

Když jsem šel do penze, tak jsem nastoupil v baptistickém sboru jako laický kazatel. Kazatelé odešli, žádněj tu nebyl, zůstal jsem sám. Pak jsem dělal zkoušku v Temešváru a byl jsem ordinovanej. Pak jsem moh vysluhovat Večeři Páně, pohřby jsem moh dělat. Kázal jsem hnedle dvacet roků. Před čtyřmi roky jsem se roz nemocněl, tak jsem skončil.

Děkuji za rozhovor
Klára Jíchová

Tento rozhovor vznikl v rámci projektu *Češi ve světě – příběhy*. Tento projekt Domu zahraniční spolupráce mapuje osudy krajanů po celém světě. V prosinci 2021 vychází jeho rumunská část, kterou připravili Klára Jíchová a Alexandr Gajdzica, čeští učitelé v Rumunsku. ●

ETNOLOGOVÉ V SRBSKÉM BANÁTU

V srpnu 2021 se tým studentů a pedagogů Ústavu etnologie Univerzity Karlovy vydal na terénní výzkum do českých vesnic v srbském Banátu. Akce se měla původně realizovat již na jaře, ale z důvodu protipandemických opatření jsme bohužel byli nuceni ji odložit. Ve druhém srpnovém týdnu jsme tak po dlouhých měsících plánování do Banátu konečně dorazili. Pro velký zájem ze strany studentů se naše skupina nakonec rozrostla na dvacet pět studentů bakalářského, magisterského i doktorského studia etnologie a kulturní antropologie, doprovázenou námi, dvěma pedagogy, a našimi dvěma dětmi. Podnět ke spolupráci s Ústavem etnologie FF UK vzešel od Stanislava Havla, českého učitele z obce Kruščice, s nímž jsme se o dva roky dříve setkali na konferenci *Brána jazyku otevřená*, pořádané Českou národní radou v Bělehradě.

Do Bele Crkve jsme dorazili v úterý 10. srpna v podvečer a byli jsme srdečně přivítáni představiteli České besedy, kteří nám zajistili ubytování v místním skautském domě. Další studenti pak byli ubytováni v Českém domě v Českém Selu a několik také u krajanů v obci Kruščice. Vynikající organizace ubytování a vřelé přijetí na místě podpořily nadšení do práce, kterou jsme zahájili hned nadcházejícího dne. Smyslem našeho pobytu bylo přispět ke zpracování archivu České besedy v Bele Crkvi, realizovat terénní výzkum v českých vesnicích a upevnit vztahy s místními krajany. V belocrkevském archivu studenti pod odborným vedením S. Havla zpracovávali dokumenty týkající se dějin krajské organizace, které poslouží jako jeden z podkladů pro chystanou publikaci, jež bude vydána při příležitosti výročí sta let od založení České besedy v Srbsku.

S ostatními studenty jsme si rozdělili práci na dalších tématech, jako je například lidová architektura českých vesnic, tradiční česká svatba, řemesla, strava či pohřbívání v českých vesnicích v Srbsku. Studenti se pohybovali ve dvojicích a pracovali samostatně. Využívali hlavně zúčastněné pozorování a rozhovory, což v praxi znamená, že se snažili účastnit všech aktivit místního života a hovořili s místními krajany o zvolených tématech s přesahem do celé řady dalších, souvisejících

oblastí. Obyvatelé českých vesnic přijímali pražské studenty velmi srdečně a kromě příjemného povídání často došlo také na pohoštění a neformální socializaci.

Náš pobyt v českých vesnicích v Banátu však kromě práce přinesl celou řadu dalších společenských momentů. Nejvýraznějším byl určitě festival *Paprikašijáda*, který je součástí Festivalu Banát, pořádaného jak v rumunské, tak v srbské části Banátu. Studentská skupina z Prahy se nakonec veřejného klání ve vaření paprikaše aktivně zúčastnila. Je třeba říci, že kvůli pozdnímu rozhodnutí zúčastnit se aktivně nebylo již možné v širokém okolí nakoupit kuřecí maso (veškeré kuřecí už se v té chvíli vařilo v kotlících jednotlivých družstev), a tak studenti nakonec vařili guláš z vepřového. Ocenění nám tedy sice uniklo, ale skupinu jsme nasytili a zúčastnili jsme se s chutí. Možná, že v příštím roce se zúčastníme znovu a tentokrát už budeme vařit opravdový paprikaš!

Podtrženo sečteno: terénní výjezd do srbského Banátu byl velmi příjemným a v mnoha ohledech úspěšným a přínosným podnikem. Vedle poděkování duchovnímu otci celé akce, S. Havlovi, jeho rodině a samotným krajanům za to patří obrovský dík také místním krajským organizacím: České národní radě, České besedě Bela Crkva, České besedě Kruščice. Kromě ubytování a vřelého přijetí přichystaly tyto organizace našemu týmu také několik společných večerů, především nám ale jejich představitelé věnovali svůj čas a svoji pozornost, čehož si velmi vážíme. Všichni studenti se shodli na tom, že po dlouhé pandemické přestávce představoval tento výjezd velmi příjemnou změnu, protože na obyčejný lidský kontakt už řada z nás skoro zapomněla. Kromě lidského rozměru snad naše návštěva naplní i záměr odborný. Výstupem výzkumu budou odborné texty zpracovávající některá z uvedených témat, bakalářská práce věnovaná stravě v českých vesnicích v Banátu, a dovolujeme si doufat, také pokračující spolupráce.

Lenka Jakoubková Budilová, Marek Jakoubek ●

NEJLEPŠÍ LETNÍ AKCE V SRBSKÉM BANÁTU

Festival Lepota različitosti pomohl moravským obcím, které zasáhlo tornádo

Česká beseda Kruščice každoročně pořádá mezinárodní multikulturní festival, na který zve folklorní a pěvecké soubory ze Srbska i ze zahraničí. Pestrost festivalu ukazují nejen vystupující ze zahraničí, ale také soubory národnostních menšin žijících v Srbsku.

Letošní ročník festivalu začal trochu netradičně. Místo klasického průvodu městem do parku v Bele Crkvi se kvůli silnému dešti musel přesunout do be-locrkvanského kulturního domu.

Festival otevřela v pátek 16. července vedoucí konzulárního oddělení na Velvyslanectví České republiky v Bělehradě paní Petra Feiková a předseda České besedy Kruščice Jozef Irovic. Poté vystoupily dva folklorní soubory České besedy Kruščice a Česká beseda Bela Crkva s českými choreografiemi. Po nich mohl plný sál zatleskat folklornímu souboru z Kusiće či mažoretkám z Bele Crkve. První den určitě obohatilo folklorní vystoupení bulharské menšiny v Srbsku z Bosilegradu, rumunské menšiny ze srbské vesnice Grebenac, rusínský

folklorní soubor z Nového Sadu či ruský soubor Romaška z Pančeva.

V sobotu se celý program přesunul do kruščické Balonsaly, kde nejprve od patnácti hodin vystoupily stejné folklorní soubory z pátečního večera a poté od šesti hodin zazpívaly pěvecké soubory z České besedy Banja Luka a České besedy Bela Crkva. Z Nového Sadu přijel se svou českou besedou pěvecký soubor Harmonia. Velký úspěch také měli vojvodinští Tamburáši.

Celá akce měla také humanitární charakter a návštěvníci mohli přispět zakoupením perníkové hrušky či kruščické pohlednice na tornádem zničenou klubovnu hnutí Brontosaurus v Mikulčicích. sh

Paprikašijáda a festival Srbský Banát

Nejpopulárnější akci českých krajanů v Srbsku pořádá Česká beseda České Selo v ulici Jana Husa v Českém Selu. Na této akci se každoročně scházejí téměř všichni krajané ze Srbska, přijíždějí hosté z České republiky a zástupci Velvyslanectví České republiky v Bělehradě v čele s panem velvyslancem Tomášem Kuchtou. Letos se mezi jedenatřiceti zúčastněnými týmy objevili také slovenští krajané ze Srbska, studenti a vyučující z Filozofické fakulty UK v Praze či představitelé města Bela Crkva.

Po Paprikašijádě následuje festival Srbský Banát, na kterém letos zahrály tři srbské kapely. Někteří interpreti mají české kořeny. sh

Hnutí Brontosaurus pomáhá krajanům v Srbsku

Každoročně jezdí pomáhat Hnutí Brontosaurus českým krajanům do Srbska. Po roční pauze se tak stalo i letos. Brontosauři měli dost práce. Pomohli uklidit hřbitov v Českém Selu, připravit třídu pro vyučování českého jazyka v Etno domě v Kruščici, uklidit od odpadků celou vesnici České Selo, vyrobili evropský rozcestník, ale hlavně se podařilo projít a zakreslit do mapy turistické značení v srbském Banátu.

Turistické trasy budou zakresleny na openstreetmap.org, zbývá jen dodělat cedule s místními názvy a dokreslit značky. sh

NEJLEPŠÍ PODZIMNÍ AKCE V SRBSKÉM BANÁTU

Cyklo závod česko-srbského přátelství

Jubilejní desátý Cyklo závod česko-srbského přátelství vyrazil 19. září z Bele Crkve do Českého Sela. Tato přátelská sportovní akce upevňuje dobré vztahy mezi českými krajany a jejich nejen srbskými sousedy. Na letošní přátelskou projížďku dlouhou osm kilometrů se vydalo téměř dvě stě závodníků.

V Českém Selu čekala na účastníky kromě občerstvení také přednáška o tělovýchovné jednotě Sokol, která propojuje srbský a český národ po desetiletí. Na přednášku navázal nultý ročník Sokolského běhu republiky, který se běží v České republice 28. října na oslavu vzniku Československa. Celá akce byla zakončena společným obědem, a česko-srbské přátelství tak bylo opět utuženo. *sh*

Vůně srbské kuchyně s Miroslavem Donutilem

Poslední zářijový víkend přijela do Srbska Česká televize a natáčela pořad Vůně srbské kuchyně s Miroslavem Donutilem. V Bele Crkvi přivítala televizní štáb paní předsedkyně České národní rady

v Srbsku Ljiljana Stehlik v prostorách České národní rady a poté televize natáčela výuku českého jazyka u místních krajanů ve Škole Plus v Bele Crkvi.

Z Bele Crkve se štáb přesunul do Kruščice, kde je nejvíce zaujal místní Etno dům s českým folklorním souborem, a kronikář Jozef Irović všem v kruščickém kostele svatého Václava připomněl, jak přišli Češi do Banátu. Televizní štáb samozřejmě nesměl zapomenout na České Selo, kde natáčel českou mši svatou, krajanské muzeum a český hřbitov. *sh*

Spolupráce základní školy v Kruščici s biskupským gymnáziem v Hradci Králové

České krajanské školy v Srbsku se snaží spolupracovat se školami v České republice. Při soukromé návštěvě ředitele Biskupského gymnázia Hradec Králové byla domluvena spolupráce mezi kruščickou základní školou a Biskupským gymnáziem Hradec Králové.

Na základě této domluvy přijeli do srbského Banátu žáci se svým sborem Squadra Risonante. Byl pro ně připraven

bohatý program. Po přivítání v Základní škole Save Munčan v Kruščici se konala společná mše svatá v kostele svatého Václava, druhý den navštívili čeští studenti Bělehrad, třetí den je čekala procházka „po českých stopách v Bele Crkvi, Českém Selu a Kruščici“.

Hlavními body programu byly tři koncerty studentského sboru Squadra Risonante. Sbor zazpíval v Kruščici, Vršci a v Bele Crkvi. Koncerty měly obrovský ohlas.

Pobyt českých žáků přinesl oživení krajanského života v Srbsku, bylo podepsáno i oficiální memorandum o spolupráci obou škol. Kruščičtí žáci poznali, že má smysl se učit česky. *sh*

Festival kostelních sborů

V sobotu 26. června 2021 uvítal eibenthalský kostel sv. Jana Nepomuckého krajany z mnoha českých vesnic, aby zde společně oslavili mši svatou a zazpívali na přehlídce chrámových sborů. Pestrý a bohatý program byl zakončen společným obědem a posezením v restaurantu Eibenthal. *kj (foto Ivo Dokoupil)*

Sportovní den s českými skauty na Svaté Heleně

Na konci června přijela na pozvání české učitelky Kláry Jíchové na Svatou Helenu skupina skautů z Prahy vedená Kačkou Cibulí Škopovou, aby zde pro děti z českých vesnic připravila sportovní program a hry. Zúčastnilo se asi dvacet dětí ze Svaté Heleny, Gerniku, Eibenthalu a Ešelnice. V dopoledních hodinách si děti vyzkoušely množství her na helenském fotbalovém hřišti. Největší úspěch sklidila hra na laserové paprsky, což byla dvě pohyblivé se napnutá lana, před kterými děti musely uhýbat a uskakovat. K poledni už teplota byla příliš vysoká, a proto se všichni přítomní osvěžili v nově vybudovaném rybníku Louže. Odtud zamířili do školní tělocvičny, kde byla přichystaná překážková dráha a pro zájemce i další gymnastické náčiní jako koza nebo kladina. Po pozdním obědě mnozí ještě naskákali do rybníku, protože do večerního fotbalového utkání mezi domácím mužstvem a gernickými zbývalo dost času a pořád bylo vedro. V šest si na chvíli ještě zahrály pod dozorem profesionálního rozhodčího děti a pak nastoupily týmy obou vesnic. Vítězství si s přehledem odvezli hosté z Gerniku. *ag*

AKTUALITY RUMUNSKÝ BANÁT

Nicolette Havlová: Pěšky sama z Česka do Istanbulu

Dojít pěšky z domova v Havířově do Asie se rozhodla jednadvacetiletá studentka Nicolette Havlová. Přibližně uprostřed své trasy si po tisícovce kilometrů udělala několikadenní zastávku v českých vesnicích v Rumunsku. Nejprve dorazila v sobotu 24. července na Gernik. Gerničtí ji uvítali chlebem a solí, pan Mašek zahrál na akordeon a místní kluci ji provedli v tanci. Odtud pokračovala na Svatou Helenu, Rovensko, Bígr a Eibenthal. V půli své cesty Nicolette vděčně přijala české pohostinství, na pár dní polevila v tempu a odpočinula si „mezi svými“. Po sto čtyřech dnech mimo domov, 12. září, mladá cestovatelka úspěšně pokořila hranici Evropy a ukončila svou pouť v největším městě Turecka. Po celou dobu cesty měli lidé možnost přispívat na dobročinnou sbírku, jejíž výtěžek, 167 600 Kč, Nicolette věnovala organizaci Člověk v tísni, aby byl použit na pomoc banátským Čechům, kteří kvůli pandemii přišli o významnou část svých výdělků. *kj, ag*

Rozhovor s Nicolette Havlovou

Proč ses vydala na tuto cestu?

Vždycky jsem ráda chodila do hor, a pak jsem si říkala, že bych chtěla jít někam hodně daleko, a ten cíl byl a je Istanbul. A pak jsem si říkala, že by bylo hrozně fajn někde v půlce své cesty najít místo, kde se zase budu cítit jako doma, a tak jsem si vybrala Banát.

Vymlouval ti někdo tuto cestu? Bránil ti někdo?

Já mám naštěstí rodiče velmi podporující, takže mi říkali, ať to tedy zkusím. Ale

lidi mi často píšou, že je to nebezpečné, že bych to neměla dělat. Ale rodina mě jenom podporuje.

Bylo něco, čeho ses po cestě bála?

Ne, asi ne. Možná medvědů nebo nějaké zvěře, ale zatím jsem žádného medvěda neviděla, tak třeba možná ještě. *(smích)*

Kolik kilometrů jsi za den ušla?

Na začátku jsem chodila takových dvacet pět kilometrů, pak jsem měla problémy s nohou, takže méně, a teď tak kolem třiceti kilometrů, ale jak jsem šla dneska z Gerniku, tak to byla procházka, to bylo málo, jen patnáct kilometrů.

Jak dlouho už jsi na cestě?

No, teď je to padesátý pátý den. Dlouho.

A baví tě to?

Jo, baví. Hlavně mě baví potkávat nové lidi. Většinou jich moc nepotkávám, jenom když přijdu do nějaké vesnice, a to se hned s nimi snažím dát do řeči, i když jsou to zrovna Rumuni a já rumunsky neumím, takže používáme ke komunikaci ruce, nohy, různá gesta.

Byla jsi někdy tak moc unavená, že sis říkala, že to už fakt nedáš?

To asi ne, i když někdy jsem si dala tak den pauzu.

Kde jsi přespávala? Spala jsi ve stanu nebo jsi byla někde ubytovaná?

I ve stanu i v nějaké ubytovně. Tak nějak půl na půl.

A opravdu dojdeš až do Istanbulu?

Doufám, že to bude letos, mělo by to být někdy na začátku září. Kluci z Gerniku mi radili, že mám zkusit indiánskou chůzi, napůl běžet, napůl jít. A že to stihnu.

Projdeš všechny české vesnice?

Všechny až na Šumici. Ta je trochu od cesty.

A jak se ti tu v Banátu líbí?

Moc. Je to fakt, jak kdybych přišla domů.

Co jsi dělala po cestě? Nenudila ses?

Většinou jsem šla, no, a jiného moc není co po cestě dělat. Koukat do krajiny, přemýšlet...

Co ti na cestě nejvíc chybělo?

Chyběli mi přátelé, rodina, můj přítel, ale co se týče třeba nějakých věcí, tak české pivo. (smích)

Co nejhoršího se ti na cestě přihodilo? A nejlepšího?

Nejhoršího? To jsem si včera dělala na Gerniku srandu, že jsem musela tancovat, a já tancovat neumím. (smích) Ale byly to většinou takové ty zdravotní problémy, které člověka na nějaký čas zdrží. A nejlepšího? Nejlepší na cestě jsou asi ti lidé. Jeden takový fajn zážitek jsem měla na Slovensku, kde mě paní Anna pozvala k sobě domů. Já jsem šla kolem její zahrady a ptám se, jestli tady je nějaké ubytování a ona mi řekla: „Tak můžeš spát u mě!“ To bylo takové milé.

Jsmo moc rádi, že jsi to zvládla až sem, a přežeme ti hodně úspěchu, ať to zvládneš až do Istanbulu. Za rozhovor děkuje Gabriela Pec.

Tábor u Petra

Ze 2. na 7. srpna jsme byli na táboře v Gerniku. Bylo tam asi dvacet dětí ze Svaté Heleny, Gerniku, Rovenska, Ešelnice, my z Eibenthalu i z Česka. Z Bígru nebyly. Dny byly dosti dlouhý i trochu těžký, protože jsme byli ve skupinách a museli jsme stavět indiánský stan, učili jsme se dělat oheň. Vstávali jsme v půl osmý, pak byla rozčvička nebo hra a snídaně. Do oběda jsme dělali nějaké aktivity. Po obědě jsme měli hodinu dělat každý, co chtěl. Pak chodili kluci a holky zvláště se koupat. Chodili jsme do strašně studené touně. Když jsem tam jednou spad, tak jsem myslel, že je po mně. Pak jsme dělali ještě nějaké hry a po večeri jsme se potkali v týpí, kde jsme hráli další hry a zpívali písničky. V noci jsme drželi hlídky a dávali pozor na celý tábor. A jeden večer přišli psi a sežrali celý sýr a vedoucí pak museli jít koupit jiný. Nejlepší bylo, že jsme si udělali nové kamarády. Chyběla nám teplá voda a elektřina a v noci byla zima, ale příště určitě pojedeme znovu. *Gabriela Pospíšil a Emil Pospíšil, Eibenthal*

Za báječný program děkujeme mladým dobrovolníkům z Ligy lesní moudrosti. Celý týden účastníky provázely Staré pověsti české. Děti putovaly za bájným Krokem a jeho dcerami, házely oštěpem a samy si pekly nad ohněm slepice k večeri. Střílely z luku a bojovaly v Dívčí válce. Zažily noční hru i útěk Horymíra z Vyšehradu. Akční týden zakončila Lucká válka. A nezbylo než se těšit na příští rok. Bohatou fotogalerii z tábora si můžete prohlédnout na facebooku HezkyČesky v Banátu. *kj*

Pouť do Čiklavy

Každoroční pouť do Čiklavy, jíž se účastní krajané ze všech českých vesnic, nám přiblíží vyprávění dvou mladých účastnic:

13. srpna v deset hodin se nás sešlo třináct lidí před kostelem na Svaté Heleně. Rozhodli jsme se, že půjdeme do Čiklavy pěšky. Cesta byla zdoluhavá, ale všichni jsme došli v pořádku. Šli jsme celkově dva dny – lesem, polem, přes potok, do kopce i z kopce. Cestou jsme převážně zpívali a modlili se, protože jsme šli na poutní místo. Ale samozřejmě jsme si i povídali a užili jsme si spoustu srandy. První noc jsme přespali v kostele v Sazce a druhou už v Čiklavě, ale pod širým nebem. 14. srpna pak do Čiklavy přišlo spoustu lidí na mši svatou, tam jsme uviděli hodně známých tváří. Byl to krásný a nezapomenutelný zážitek. *Adela Pek, Svatá Helena*

Pouť do Čiklavy byla pěkná, ale i namáhavá. Byla jsem tam poprvé. Bylo to dost těžký. Šli jsme tři dny a bylo hodně teplo. Jenom v jednom dnu chtělo pršet, ale nepršelo. Šli jsme celý den po slunci a za celý den jsme měli jenom dvě pauzy – ráno na snídani, odpoledne oběd a večer večere, ale to jsme večereli, až když jsme stihli. Šli jsme po lese, tak jsme měli z toho škrábance. Spalo se na zemi, ani jsem neměla polštář pod hlavu. V jednom kostele, kde jsme spali, bylo teplo, tak jsem spala v triku.

Myslela jsem, že i v tamtom bude teplo, ale tam mi byla zima celou noc. Bylo nás z Eibenthalu asi dvacet lidí. Ta cesta byla těžká, ale zábavná. Zpívali jsme si, ale dělali jsme i špásy, že tam bylo hodně lidí, co mají smysl pro humor. *Gabriela Pospíšil, Eibenthal*

Krajanský festival v Eibenthale

Už o prázdninách jsme začli tancovat a festival se konal 4. září 2021 v Eibenthale. Tancoval jsem s paní učitelkou Máňou, protože nebylo dost holek. Tancovali jsme kdejaké tance, například Pekla vdolky a Tancovaly dvě panenky. Tancovaly děti z Heleny, Gerniku a Nové Moldavy. Trochu nám trvalo, než jsme se to naučili. Když jsme přijeli do Eibenthalu, byli jsme si odnést kroje, se kterými budeme tančit. Petr Hruža nám dal takové kroužky na jídlo a na pití. Tak jsme se šli najíst do restaurantu, měli jsme moc dobré jídlo. Když jsme se najedli, tak jsme se šli projít. Také jsme se byli podívat, kde budeme tančit a vyzkoušeli jsme to. Bylo to moc fajn. *Joza Kunů, Svatá Helena*

Den českého jazyka a Babiččin koláč v Băile Herculane

2. října jsme jeli do Herkulesu. Jeli jsme školním autobusem a po cestě jsme zpívali a recitovali Polednici. Když jsme přijeli, šli jsme na hotel Diana. Převlékli jsme se do krojů. V jedenáct hodin začal program. Na úvod jsme slyšeli několik projevů a přivítali jsme pana Opatřila z velvyslanectví. Děti a mládež z českých vesnic připravily vystoupení. Jako první

jsme byli my z Heleny, Moldavy a Gerniku. Zpívali jsme české písničky a většina dětí recitovala básničky o zvířatech. Po nás byly tance a písničky z Eibenthalu, tance mládeže z Heleny a Moldavy, tance mládeže z Gerniku, písňe dětí z Ešelnice a na závěr jsme hráli divadlo Polednici od Karla Jaromíra Erbena. Měli jsme na sobě černé oblečení a obličejy namalované na bílo. Po obědě začal Babiččin koláč. Po projevech začala hrát muzika a lidi si začali brát pečivo ze stánků

jednotlivých vesnic. Nejvíc mi chutnaly helenské rohlíčky. Večer jsme šli společně na procházku a přespalí jsme v hotelu. *Anna Pec, Svatá Helena*

Na začátku října nás do Herkulesu jelo plno lidu ze všech vesnic. Svítalo slunce. Byla to zábava, protože jsme tam tančili a jedli koláče. Nejvíc se mi líbilo to jídlo a pečivo. Jeli jsme tam reprezentovat vesnici Eibenthal. Připravili jsme si Českou besedu a ještě čtyři páry bílejších koní. Kromě tancování jsme měli na cvičení takové hádanky se zvířátkama. *Emil Pospíšil, Eibenthal*

Banatul celesc este Exclusiv în România

Štáb pořadu Exclusiv în România z TVR 1 navštívil v půli října vesnice Eibenthal, Gernik a Svatá Helena. Produkce pořadu si vybrala tuto lokalitu, protože nabízí přesně to, co je jeho hlavním tématem – jedinečnou historii, kulturu, víru, architekturu, tradice, gastronomii a turistiku. Tímto vším jsou české vesnice unikátní a významné i daleko za hranicemi Rumunska. A opravdu to vypadalo, že pro celý štáb i pro obyvatele vesnic bylo vzájemnou ctí spolupracovat. Na Gerniku se televizní tým zajímal o muzeum Český dům, ve kterém je k vidění spousta předmětů denní potřeby, řemeslné výroby, ale i kompletně vybavená kovárna nebo funkční mlátička. Na Svaté Heleně kamery zachytily přípravu zdejší vyhlášené speciality – helenských rohlíčků. Dále štáb zachytil místní zemědělce při práci s hospodářskými zvířaty. Poslední zastávkou byl Eibenthal. Tady filmaři znamenali povídání místního pamětníka a vypravěče Josefa Kocmana. V závěru dne se restaurant Eibenthal proměnil v televizní studio a v záři reflektorů zde tančili dospělí i děti, hrálo se a zpívalo. U dětí byla patrná nervozita i vzrušení: „Budeme v televizi, kolik tisíců lidí nás uvidí!“ Protagonista pořadu Cristian

Tabără odjížděl z Českého Banátu naddšený z toho, jakou živost a čistotu si český duch v Rumunsku zachoval. *ag*

Festival Banát

Na Eibenthal se po roční odmlce vrátil Festival Banát. Jubilejního desátého ročníku se zúčastnilo pětatřicet kapel, patnáct osobností a čtyři divadla. Sjeli se krajané z českých vesnic v rumunsku i ze srbské strany. Stejně jako v minulých letech fanoušky přivezl speciální festivalový expres a během jediného odpoledne vyrostly kolem vsi stovky stanů. Letos poprvé stály všechny scény přímo v centru vesnice, což na čtyři dny proměnilo jindy klidný Eibenthal na jedno z nejrušnějších míst široko daleko. Návštěvníci si mohli užívat jedinečnou atmosféru, moderní i lidovou kulturu, inspirativní přednášky, lokální gastronomii, pivo Eibenthal a vše, co k festivalu patří. K programu také přibyla festivalová mše, což rozhodně nebyl krok vedle, protože všichni lidé se ani nevešli do kostela. Festival je pro mnohé místní spojen s velkou dřinou a stresem, je však důkazem, že lidé z Česka chtějí ke krajanům v Rumunsku jezdit a podporovat je. Věříme, že jedenáctý ročník bude ještě povedenější a zapojí se ještě více krajanů z okolních českých vesnic. *ag*

SVATÁ HELENA A GERNIK

Premiéra

20. června 2021 jsme promítali náš film *Hastrman z Heleny*. Všichni se už moc těšili, co z toho vyšlo. Tak jsme to udělali ještě zajímavější. Promítali jsme v kulturním domě. Dali jsme tam červený koberec a připravili židle. Přišlo mnoho lidí. Tak hodně, že nějací museli stát. Prvně měla Adela proslov, pak přišli hlavní herci na pódium a dostali hrnečky, potom se prošli na červeném kobereci a začal film. Byl moc vtipný, ale i hororový. Lidi se dost smáli. Náš film najdete na YouTube pod názvem *Hastrman z Heleny*. *Anna Pec, Svatá Helena*

Festival národnostních menšin, Rešica

Na konci června se děti ze Svaté Heleny a Gerniku po dlouhé době účastnily folklorního festivalu. Pro diváky v rešickém parku si připravily pásmo asi deseti českých lidových písní a tanců, které doprovodily na akordeony, orgu, flétnu, housle, trubku a violu. Na vedro, nenaladitelné nástroje a nedotažené zvučení radši vzpomínat nebudou, na milou atmosféru a krásný český stánek ano. *kj*

Posvícení Svatá Helena 18. 8. 2021

Ráno jsme se po probuzení oblékli do krojů. Poté jsme šli do kostela, kde jsme přinášeli dary, zpívali žalmy a zpívali písně se staršími. Paní Tismonárová dostala od charity elektrické kolo, aby mohla

objíždět nemocné. Před kostelem jsme se seřadili do průvodu, došli jsme před kamín a tam se tancovalo. Bylo tam hodně lidí převlečených v krojích a tancovalo se dlouho. Byl tam také skákací hrad, stály se na něj fronty. A taky tam byla točená zmrzlina zdarma. Až do rána se tancovalo s gernickými muzikanty. Kolem třetí ráno odjížděli muzikanti domů, tak jsme neměli na výběr a šli domů spát. *Denisa Pek, Svatá Helena*

Helenská noc

V pátek 20. srpna se na Svaté Heleně konala Helenská noc, na níž přijely zahrát divadla a kapely z Festivalu Banát. Odpoledne patřilo dětem a dětskému divadelnímu představení divadla Krabice Teplice, večer a noc potom kapelám a jejich fanouškům z řad turistů i místních. *kj*

Čeští studenti na stáž do Banátu

Od nového školního roku máme díky evropskému programu Erasmus+ možnost uvítat na českých vesnicích v Rumunsku české studenty na semestrální stáž. První vlašťovkou, která sem v rámci tohoto programu v září 2021 zavítala, je Kateřina Žádníková, studentka českého jazyka a literatury na pražské Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Kateřina působí na Svaté Heleně a na Gerniku

a zapojila se do volnočasových kroužků pro děti i zájemce z řad dospělých (výuka hry na flétnu, angličtina pro děti i dospělé, doučování češtiny, sportovní aktivity). Kromě toho se zapojuje do dalších aktivit českých učitelů, pomáhá s psaním a úpravami textů pro časopisy i další publikace a pustila se do velmi záslužného a časově náročného úklidu objemné helenské knihovny, za což jí velmi děkujeme. *kj*

Viděli jsme Babu Caju zblízka!

Děti ze školy na Heleně jely lodí na ostrov u Moldavy. Bylo to pěkné, viděli jsme divoké koně a ptáky a zajíce. Líbil se nám most a dopluli jsme až k Babě Caje. Je to zkamenělá dívka z Koronin, která se zamilovala do srbského prince. *Barbora Hruža, František Táborský a Adolf Herdi, Svatá Helena*

Posvícení Gernik

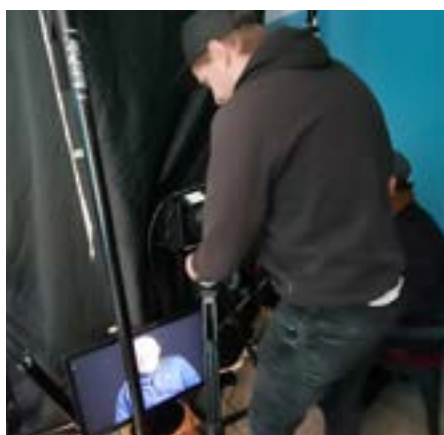
V polovině října jsme na Gerniku oslavili tradiční posvícení. Slavnostní mši svatou celebroul P. Jan Pavel, který se svými přáteli přicestoval na pozvání našeho

pana faráře Přeloučka. Hosté z ČR obohatili nedělní dopoledne svou hudbou – písněmi s kytarou, P. Jan nakonec zahrál na trubku Ave Maria. Naši hosté se spolu s kostelní radou účastnili společného oběda v penzionu. Večer zakončila tradiční tancovačka v místním kamínu, na níž zahrála kapela Bohemia. kj

Přijeli, aby natočili vzpomínky krajanů

Vyprávění českých krajanů se z Banátu postupně vytrácí. Organizace Post Bellum, která v Česku spravuje archiv Paměť národa a od svého vzniku natočila rozhovory s více než deseti tisíci pamětníky, se v polovině října vydala do Banátu. Jejím úkolem zde bylo zaznamenat vyprávění českých krajanů a ochránit je před zapomněním. Přemluvit některé místní obyvatele k vyprávění na kameru nebylo zprvu jednoduchým úkolem, ale přesto se ve Svaté Heleně v improvizovaném studiu podařilo natočit zhruba desítku pamětníků z Gerniku, Svaté Heleny i Eibenthalu. Neobešlo by se to však bez výrazné podpory Kláry Jíchové, Iva Dokoupila a Alexandra Gajdzici, kteří s pamětníky předem komunikovali a jejichž nápomoci si velice vážíme. Natáčecí štáb Paměti národa by se příští rok do Banátu měl znovu vrátit. Držme palce už „nýčko“, aby se vše zdařilo. Životy našich předků nesmí být zapomenuty! Rostislav Šíma, dokumentarista, Paměť národa (www.pametnaroda.cz)

AKTUALITY EIBENTHAL

Dětský stánek na Festivalu Banát

Letos se k četným festivalovým stánkům a stolkům kolem cesty přidaly i místní děti nabízející své výrobky a občerstvení. „Dobrý den, dáte si meloun?“ ptá se ustrojená eibenthalská slečna přicházející skupiny návštěvníků v pohorkách a s plnými krosnami, kteří unaveně, ale vděčně přijímají sladké osvěžení. První ostych v oslovování neznámých vystřídala u nejmladších stánkařů a stánkařek radost z kontaktu, kterou si nesli až do pátku – posledního dne, kdy měl dětský stánek otevřeno. Mohli jste si zde pořídit třeba ručně malované banátské deníky k zapisování nezapomenutelných vzpomínek, pestré plátěné tašky, korálové náramky, voňavé čaje z místních

bylinek a čerstvou limonádu s kostkami ledu a kousky melounu. Jak to vlastně celé začalo? Při přípravách na festivalové tančení jsme s dětmi sepsali i nápady na výrobky, které mohou svépomocí vytvořit a vydělat si nějaké peníze. No a pak jsme rovnou popadli prázdné tašky a šli sbírat akátový a bezový květ. Z klubovny se stala na pár týdnů sušárna bylinek a rukodělný ateliér. Festivaloví návštěvníci pak mohli dětem za jejich práci a produkty věnovat dobrovolný příspěvek. Stánek neměl žádný ceník, lidé ale byli o to štedřejší. Děti si po sečtení výdělku odhlasovaly, že menší část si vezmou hned a větší si nechají jako kapesné na plánovaný výlet do Čech, o kterém se snad dočtete v dalším čísle Českého Banátu. ag

CO TO CINKÁ V RENDLÍČKU?

S rodinou obýváme jednu starou banátskou chalupu už pátým rokem. Za čtyři roky o naše stavení myš ani nezavadila. Snad to byla „náhoda“, pomohla přítomnost koček či počasí, ale byl prostě klid. Prvním zářijovým dnem našeho pátého školního roku v srbském Banátu to přišlo! Chrastění, nakousané pytlíky s potravinami, nepříjemný odér staré pohovky dokazující přítomnost myši domácí. Jelikož šlo o prastarý jugoslávský gauč, vynesli jsme ho ven a radovali se, že bude od myši klid a ještě si domácnost zkráslíme nějakým pěkným novým kusem nábytku. Avšak než jsme se rozkoukali, ven putoval i druhý gauč. A po kratičkém čase opět chrastění, za kamny bobky... Ve zdi díra! A támhle další! Jak mohly prokousat půl metru cihel, bláta a omítky? Tak si na ně tedy políčíme! Zazdíme otvory, vymeteme rohy, jídlo uzavřeme do skleněných nádob. Další myši už do domu nepustíme a ty, co se tu schovávají, pochytáme!

Kupované pastičky byly vcelku na nic. Natáhne se měkká pružinka na ještě měkčí plast, doprostřed se položí návnada. Úspěch je, pokud to vůbec „cvakne“. Sto dinárů za kus (zadarmo drahé). Plastové „mišolovky“ s výhodou, že jsou bezpečné pro všetečné dětské prsty. Na internetu lze najít nespočet receptů, jak na ně! Moderní ultrazvuková plašítka, pastičky odesílající upozornění na telefon, rukodělné vychytávky, které myš spolehlivě lapí... Vyzkoušeli jsme tedy vyrobit jednoduchou past z pet lahve. Oříškovou návnadu myška brzy snědla a z lahve utekla.

Internetové připojení nám už zase nefunguje, zajdem radši „na kafu“ a „pro mlíko“ k místním. Co doporučují banátské babičky? Mimo trávení myši růžovým otrovem, který tu dostávají každoročně všechny domácnosti zdarma, existují ještě dvě jednoduché a účinné metody: speciální lepidlo – to se namaže na prkénko, na které se myš přilepí. Tato metoda se nám osvědčila hned první den použití. Stejně tak zafungovala i metoda druhá, která je výborná tím, že na ni není třeba cokoli kupovat, vynášet lepidlem olepenou myš či shánět gumičky a drátky a věnovat čas a úsilí na konstrukci pastičky, jejíž účinnost není zaručena.

Jde o hrníčkovou metodu! Potřebujete k ní obyčejný plecháček, vlašský ořech a prkénko. Tento způsob lapení myši znají

snad všichni krajané v Banátu a je škoda, že jsme se k němu „neprogúglili“ na internetu. Paní Dorotka Veseli z Kruščice nám ukázala, jak na to. Ještě ten den jsme se radovali z úlovku! Mezi hrníček a prkénko stačí jednoduše postavit půlku ořechu tak, aby jedlá strana (buď původní ořech, či námi vložená návnada) směřovala dovnitř. Když se ji myš pokusí získat, hrnek sklouzne po oříšku a myš nemá šanci utéct. S myšmi tento rok bojujeme opakovaně, ale je pravda, že pomocí těchto dvou metod se vetřelců dokážeme rychle zbavit.

Alena Havlová ●

KAMÍNKY PRO RADOST I POZNÁVÁNÍ

I někdo naprosto nezúčastněný nemohl přehlédnout trend šířící se v posledním roce po celém světě. Na autobusové zastávce, facebooku či ve večerních zprávách se objevují malované kamínky ve všech možných podobách a s nekonečným množstvím příběhů – obří kámen v parku od akademického malíře, malícké kamínky s motivy berušek a kytiček z mateřské školky, citáty na oblázcích poblíž turistických míst, na kámen přenesené symboly ročního období, svátky či tváře zpěváků a seriálových postavíček se dají nalézt téměř kdekoli, jen se dobře rozhlédnout.

Kde se vzaly? Na to bychom se mohli podívat daleko do historie, ale v posledních měsících je malování kamínků spojováno s pandemií – lidé si krátí dlouhou chvíli doma, výměnou kamínků si dělají radost, zažívají vzrušení z očekávání, kam se jejich kámen dostane, pokud ho někde odloží a nálezc je později kontaktuje díky informacím nalezeným na zadní straně kamínku (PSČ, e-mail, odkaz na skupiny na sociálních sítích). Za vynálezce této zábavy je považována jedna Američanka, švýcarští manželé, britské rodiny, které si kamínkem připomínají své zesnulé nejbližší.

V srbském Banátu máme také jednu iniciátorku této krásné zábavy! Jmenuje se Sofije Irović, je jí 12 a je to Češka z Kruščice.

Než začala pandemie, navštěvovala pravidelně výtvarný kroužek. Ve tvoření chtěla pokračovat, a tak začala malovat všemožné obrázky na malé i větší kameny. Těmi postupně vyzdobila velký dvůr svého bydliště a několik svých výtvorů vystavila ve stánku se zeleninou, kterou její rodina prodává každou sobotu na místním trhu. Díky tomu jsme se o jejím tvoření dozvěděli.

Sofije namalovala asi padesát kamenů, nejmenší kamínek má asi tři centimetry, největší váží čtyři kilogramy. Mezi zvolenými motivy můžeme nalézt šmouly, abstrakci, berušky,

symboly apod. Po prohlédnutí její kamínkové galerie jsme se rozhodli její aktivitu rozvinout v rámci výuky českého jazyka a vyzkoušet i na společenských akcích spojených s českou kulturou. Vznikly tak kamínky s národními symboly, logem Českého Sela či s nápisem Paprikašijáda, která se v Českém Selu každoročně koná.

Sbírkou kamínků můžete naléznout v Českém Sele, odkud je lze přemístit o kus dál do světa.

České Selo je malá vesnička s několika obyvateli, která však získává stále větší ohlas mezi turisty. Pokud se tam taky vydáte, nepamenejte si odtud odvézt kamínek. Ať už ho budete sdílet a přemísťovat na jiné místo či ne, doufáme, že vám udělá radost a připomene vám rozmanitý život českých krajanů v Banátu.
Alena Havlová ●

HUMANITÁRNÍ POMOC V ČESKÝCH VESNICÍCH V RUMUNSKU V ROCE 2021

Pomoc osamělým lidem, starým a těm, kteří se ocitnou v obtížně řešitelné situaci, je hlavním mottem Charity, které se snažíme naplňovat nejen v pestré nabídce sociálních a zdravotních služeb v ČR ale i v zahraničí.

I v letošním roce pokračujeme v projektu „Zajištění zubní péče pro obyvatele českých vesnic v Banátu“. Týká se to zajištění nejen zdravotních služeb, ale i programů, jak správně pečovat o zuby, a tak předejít tvorbě zubního kazu a následným defektům zubní hmoty. Zvládnutí správné techniky péče o zuby v raném věku je důležitým předpokladem ke zdravému vývoji zubní hmoty a ústní hygieny. Jsem rád, že stále nacházíme ochotné zubní lékaře, kteří ve svém volnu a bez nároku na odměnu pracují v ordinaci ve Svaté Heleně. Nedílnou součástí této činnosti jsou i preventivní prohlídky a přednášky u školní i předškolní mládeže. Zde se v jednotlivých vesnicích nabízí i provedení preventivních prohlídek pro dospělé.

Do dnešního dne jsme uskutečnili čtyři služební cesty – tři se stomatology a jednu cestu s technikem zajišťujícím pravidelné prohlídky a opravy na zdravotnické technice. O ošetření zubů je i přes covidovou situaci stále zájem.

Díky obdržené dotaci na projekt Pečovatelská a asistenční služba v českých vesnicích v Banátu pracuje od září letošního roku v každé vesnici charitní pečovatelka (Svatá Helena, Gernik, Bígr, Eibenthal, Šumice, Rovensko). Pečovatelky byly nově vybaveny pracovními oděvy, jízdními koly, pracovními

brašnami, tonometry, běžnými léky. Byly nakoupeny též pleny, desinfekční a obvazový materiál. U pečovatelek bylo též sjednoceno pravidelné měsíční vykazování provedené péče. Každou pečovatelku řídí vedoucí charitních pečovatelských služeb z naší oblastní charity. Tímto se pečovatelkám dostává podpory, předávají se jim zkušenosti z praxe a získávají tak potřebné návyky pro výkon práce. Tato metodická pomoc byla každé pečovatelce poskytnuta v letošním roce dvakrát, a to v měsíci září a říjnu. Samotnými pečovatelkami je toto předávání zkušeností a vedení velmi ceněno. Do konce letošního roku je s každou pečovatelkou naplánováno ještě jedno metodické setkání.

Při každé služební cestě je do českých vesnic v Banátu přivezen humanitární materiál – léky, obvazový materiál, pleny, hygiena, desinfekce, trvanlivé potraviny, nové oděvy, polohovací postele, vozíky a další požadované kompenzační pomůcky. Do místních kostelů jsme přivezli svíce. Jedné cesty se účastnil i kněz, který posloužil místním obyvatelům duchovními službami v českém jazyce. Tak se staráme nejen o tělo, ale i o duši.

Bc. Václav Salajka, ředitel Oblastní charity Hodonín

DIECÉZNÍ CHARITA
BRNO

Oblastní charita
Hodonín

DVĚ NOVÉ KNIHY O BANÁTU

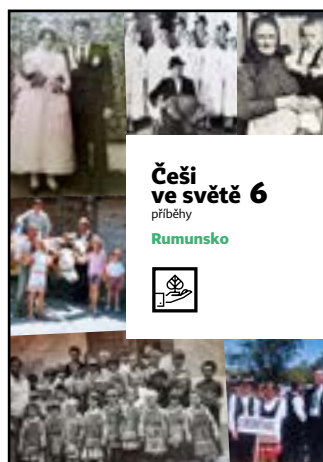
Kniha vzpomínek Josefa Kocmana

V letních dnech spatřilo světlo světa druhé vydání knihy eibenthalského rodáka a vypravěče Josefa Kocmana pod názvem „Vyprávění o Banátu“. Kniha vznikla přímým přepisem nahrávek vyprávění o historii krajanských vesnic a o životě v nich v dávné i nedávné minulosti. Kocman vychází jak ze svých vzpomínek, tak ze studia rumunských a českých pramenů, a tato kniha by rozhodně neměla chybět v knihovničce žádného z milovníků či znalců českého Banátu. Kniha má 167

stran a text doplňují barevné fotografie z jednotlivých českých vesnic. Knihu lze koupit v obchůdkách na Gerniku a na Rovensku nebo objednat na dobírku za cenu 150 Kč a poštovné na adrese: ivo.dokoupil@tiscali.cz. Ivo Dokoupil

Vyprávění pamětníků

V prosinci vyšel šestý díl vzpomínek českých krajanů „Češi ve světě – příběhy“, jak je postupně zaznamenávají čeští učitelé vysílání do celého světa Domem zahraniční spolupráce. Tento díl je věnován českým krajanům v Rumunsku. Kniha přináší deset rozhovorů s pamětníky z českých vesnic v rumunském Banátu. Příběhy mapují často nelehký život v českých vesnicích, nechybí v nich však ani optimismus, víra a životní moudrost. Rozhovory s lidmi ze Svaté Heleny,

Gerniku, Rovenska, Bígru, Eibenthalu i Šumice připravili čeští učitelé Klára Jíchová a Alexandr Gajdzica. Knihu získáte u českých učitelů, předsedů krajanské organizace nebo v digitální podobě na adrese www.dzs.cz. kj

Babičko, vyprávěj

Adela Pek, Svatá Helena

Text vznikl na jaře 2021 v rámci online jazykové soutěže pořádané UDSCR.

Jednou mi babička vyprávěla, že svoje dětství prožila na Svaté Heleně v Doubí. Žila tam s rodiči a se sestrou. Rodiče se jmenovali Josef a Sofie a sestra, která byla o 4 roky starší, se jmenovala Anna.

Když byla babička ještě malá, musela hodně pomáhat, hlavně s prací na poli. Ale prý radši pracovala na poli a pásla krávy, protože měla ráda zvířata, než aby doma vařila.

Potom co skončila 8. třída, šla sloužit do města. Rodiče s tím ze začátku nesouhlasili kvůli práci, co doma měli, tak se domluvili, že tam bude jen přes zimu a na jaře se vrátí domů, aby mohla pomáhat.

Když tam přišla, tak paní, u které měla sloužit, se jí lekla, protože jí bylo 14 a její práce byla hlídat děti. První, co jí řekla, bylo: „Jak dítě může hlídat děti?!“

Babička vzpomíná, že to nebylo jednoduché, ale musela to zvládnout.

Nakonec tam byla tři zimy a domů chodila jednou za měsíc.

Vždycky přišla v sobotu a v pondělí se vracela zpět. Starala se tam o dvě holčičky. Dianu, které byly tři roky, a Alinu, které byly čtyři. Musela si s nimi hrát, chodit na procházky a do parku. Samozřejmě musela i uklízet a vařit, protože paní byla doktorka a většinu času nebyla doma, takže všechno záviselo na babičce.

Jednou oni odešli do práce a babička zůstala u nich doma sama. Našla tam prý různé poházené peníze. Ale vzít si je, to ne, protože kdyby si je vzala a oni to zjistili, tak by k ní ztratili důvěru a vyhodili by ji. Tohle byla taková zkouška důvěry. Samozřejmě za tu práci, co vykonávala, dostávala peníze a ještě někdy i nějaký ten dáreček, třeba k Vánocům.

Potom se odstěhovali do Rešic a babiččina služba skončila, ale nadále zůstali v kontaktu a teď zase chodí oni na návštěvu k nám.

Myslím si, že moje babička to v životě neměla jednoduché, ale všechno to zvládla a zaslouží si nejen můj obdiv, ale i obdiv ostatních. ●

Záhada klíče – část první

Gabriela Pec, Základní škola Jana Amose Komenského Svatá Helena

Úterý, 12. březen 2019

- „Crrrrrr!“ zazvonil zvonek u dveří.
- „Petře, miláčku, můžeš otevřít? Určitě to jsou ty šaty, co jsem si včera objednala.“
- „Dobrý den, přejete si?“
- „Dobrý den. Jmenuji se Markéta a mám vám předat tohle. Je to od vaší matky.“
- „Od mojí matky? Ale ta je přece dávno mrtvá.“
- „Promiňte, jestli jsem nebyla dost jasná. Myslím od vaší pravé matky, která už bohužel také rok nežije,“ řekla Markéta se slzami v očích. „Dala mi tenhle dopis už před rokem, ale nedařilo se mi vás najít. Promiňte, spěchám, nebo mi ujede autobus. Na shledanou!“
- „Na shledanou, a děkuji,“ řekl Petr a překvapeně zavřel dveře.
- Sedl si do křesla a dopis položil na stůl.
- „Byly to ty šaty? Haló!“ Lucka sešla dolů po schodech. „Petře, co se stalo? Proč jsi tak zamýšlený?“
- „Přišel mi dopis od matky.“
- „Ale...“
- „Ano, od mojí matky, ale tý vlastní, která už asi není mezi námi. Přinesla mi ho nějaká její kamarádka, která mě prý hledala celý rok.“
- „To je sice zvláštní, ale ty nejsi rád? Alespoň se o ní něco dozvíš!“
- „Ani sám nevím, jestli se mám radovat. Celý život se o mě nestarala a teď najednou od ní dostanu dopis?“
- „Co ty víš. Třeba měla nějaké problémy. A jak jsi sám říkal, ani nevěděla, kde jsi. Tak co, přečteš si ten dopis?“
- „Asi máš pravdu. Pojď, přečteme si ho spolu.“

Středa, 28. říjen 2017

Milý Petře,

nevím, odkud mám začít. Asi se na mě zlobíš a taky se ti nedivím. Vyrůstat v sirotčinci, bez rodičů... Věřím, že to pro tebe nebylo lehké. Chápu, jestli nebudeš chtít se mnou mít něco společného, ale myslím, že každý člověk chce vědět vše o své rodině. Prosím přečti si tento dopis až do konce.

Když uslyšela kroky, Káča rychle schovala papír a tužku. Byl to hlídač, který kontroloval, jestli je v celách všechno v pořádku. Když odešel, třesoucíma rukama psala dál.

Když jsem zjistila, že čekám dítě, byli jsme s tvým otcem nejšťastnější manželé. Jenže když ses narodil, doktoři zjistili, že máš nemocné nožičky, a řekli nám, že jestli chceme, abys někdy chodil, budeš muset podstoupit několik operací, a až trochu povyrosteš, chodit na spoustu rehabilitací a cvičení. Prvních pár měsíců jsme to zvládali celkem dobře, ale pak...

Na papír jí ukápla slza. Bylo to pro ni těžké, vracet se do minulosti.

Tvůj otec to už nemohl dále snášet, a tak se se mnou rozvedl. Zůstala jsem sama, jen s několika drobnými, co mi tvůj otec dal. Nějaký čas jsem s tebou žila v podnájmu, ale pak, když jsi měl čtyři roky, mi tě vzali. Že prý se o tebe nedokážu dobře postarat. Dali tě do sirotčince, než pro tebe najdou nějakou rodinu, kde by se ti mohli věnovat a dobře se o tebe starat. Nevěděla jsem, co mám dělat, kam mám jít, protože v tom domě, kde jsem s tebou bydlela, mě nechávali jen kvůli tobě, a když mi tě vzali, už mě nechtěli dále ubytovávat. A tak jsem se rozhodla vrátit se k rodičům, na venkov, do Rumunska. Nevěděla jsem ale, jestli mě přijmou zpátky, protože jsem od nich utekla s tvým otcem. Ale když jsem přišla ke dveřím rodného domu, otevřela mi teta a řekla, že máma s tátou jsou v nemocnici, že mají nějakou nevyléčitelnou nemoc, a že jestli je chci ještě vidět, tak si mám pospíšet, protože jim už moc času nezbyvá. Hned jsem za nimi jela do nemocnice v Oravici. Byla jsem tam s nimi celý den. Večer zemřela matka a druhý den odpoledne táta. Po pohřbu mi teta nabídl, že u ní mohu zůstat. Věř mi, že kdyby jsi ty neexistoval, už dávno bych opustila tento svět. Vždycky, když už jsem byla na dně, vzpomněla jsem si na tebe a pomyslení, že zůstaneš na světě úplně sám, bez někoho, kdo by tě měl opravdu rád, mě nenechalo si něco udělat.

Jenže pak se to nějak všechno zvtlo a teď sedím ve vězení za něco, co jsem neudělala.

Nevím, jestli se ti tenhle dopis někdy dostane do rukou; jestli ano, najdeš v obálce klíč, který tě zavede ke schránce, kde najdeš důležité věci a dozvíš se vše. Na klíči najdeš náповědu, jak se k té truhličce dostat. Nemůžu ti psát detaily, kdyby se tento dopis dostal do nesprávných rukou. Však ty si jistě poradíš.

Káča položila tužku a zamyslela se.

- V případě zločinu vraždy se obžalovaná označuje za vinnou.
- Za váš zločin jste odsouzená na doživotí. Tak zní rozsudek. Po tváři jí stékaly slzy, když na tu chvíli vzpomněla.

Je toho tolik, co ti chci říct, ale už se asi nikdy nesetkáme.

At' se stane cokoli, mám a vždycky tě budu mít ráda.

S láskou

tvá milující matka

Kateřina

Káča vložila popsany papír do obálky a dala tam malý bílý klíč. Uslyšela kroky. Byl to hlídač.

- „Máte návštěvu.“

- „Ahoj Káčo!“

- „Ahoj Markéto! To jsem ráda, že sis na mě vzpomněla!“

- „Máte půl hodiny,“ řekl hlídač a odešel.

- „Markéto, udělala bys pro mě něco?“

- „Jestli to nebude nic proti zákonu a bude to v mých silách, tak ano.“

- „Mohla bys zjistit, kde bydlí můj syn? A dát mu tohle. Jen to prosím nečti, je to jenom pro něho.“

- „Dobře, zjistím to,“ řekla Markéta a schovala si obálku do peněženky.

Kamarádky si ještě chvíli povídaly, než přišel hlídač.

- „Tak tohle jsem opravdu nečekal. Já si žiju spokojený život a moje vlastní matka takhle trpí,“ přemýšlel Petr nahlas.

- „Musíme zjistit, co se oprađu stalo, a najít tvého otce,“ řekla Lucka a setřela si slzu.

- „Nejdřív musíme zjistit, k čemu patří tento klíč. Ale jak?“

- „Ukaž mi to,“ prohlížela klíč Lucka. „Hele, tady je malým písmem napsáno S. H. R. a tady 112. Co to asi znamená? Nenapsala ti matka v dopise nějakou náповědu? Něco, co by nám pomohlo?“

Petr si znovu přečetl dopis, tentokrát pozorněji.

- „Ne, píše tu jenom, že nemůže psát detaily,“ řekl zklamaně.

- „Počkej, píše tu, že se odstěhovala do Rumunska!“ zvolal nadšeně Petr. „To R může znamenat Rumunsko!“

- „A co to S. H.? Může to být něčí jméno, možná její tety.“

- „Anebo je S. H. nějaké město nebo vesnice! Matka přece psala, že se odstěhovala na venkov.“

- „Možností je spousta... Prozatím budeme doufat, že je to jeden z našich nápadů.“

- „Takže zítra jedeme do Rumunska.“

- „Už zítra? Vždyť se nestačíme připravit!“

- „Já si vezmu v práci dovolenou na měsíc. Alespoň si uděláme výlet.“ Petr nadšeně vstal a šel do své pracovny. „Hned teď začnu hledat nějakou vesnici v Rumunsku, která má iniciály S. H. A hned, jak tam přijedeme, poptáme se lidí na paní, jejíž jméno by začínalo na S nebo H.“

- „Nechci ti kazit náladu, ale pořád nevíme, co znamená to číslo 112. Určitě tím tvá matka nemyslela číslo tísňového volání...“

- „Možná je to začátek nějakého delšího čísla nebo nějaký kód.“

- „To je pravda, ale určitě to má nějakou spojitost s tou vesnicí. Může to jednoduše být číslo nějakého domu, ale jestli je to číslo domu, máme asi problém. Protože čísla domů se čas od času mění. Třeba je 112 staré číslo a teď ten dům má jiné číslo. To ho nikdy nenajdeme!“

- „Neboj se. Nějak to vyřešíme. Spolu to určitě zvládneme,“ řekl Petr a objal manželku.

- „Dobře. Tak já jdu balit.“

Lucka odešla balit a Petr začal hledat nejdřív města a pak vesnice z Rumunska, které by začínaly na S H.

- „Lucko, podařilo se mi najít jednu rumunskou vesnici! Jmenuje se Svatá Helena a je v oblasti Banátu. Představ si, Češi tam žijí už skoro dvě staletí!“ nadšeně zvolal Petr.

- „Říkáš Svatá Helena? To znám, v létě tam byla Irena s rodinou a kamarádkami. Chtěla jsem tam tenkrát s nimi, ale měla jsem zrovna rýmu. Říkala, že se jí to tam moc

líbilo. Byli i na Gerniku, Rovensku a Eibenthale. Tak hurá, alespoň si uděláme výlet.“

– „A až to vyřešíme, můžeme se podívat i do ostatních vesnic.“

Při cestě do Svaté Heleny se Petrovi honily hlavou různé myšlenky: Je táta ještě naživu? A kde bydlí, na Svaté Heleně? Moc rád bych ho poznal. A teta? Co když už nežije? U koho budeme spát?

– „Nad čím přemýšlíš?“ přerušila ho Lucka.

– „Myslíš, že to byl dobrý nápad?“

– „Co?“

– „Tahle cesta. Co když nás tam nepřijmou. Jestli teta nežije, nebudeme mít možná ani kde spát...“

– „Ale, nebuď tak vystresovaný. Přinejhorším budeme spát ve stanu. Taky jsem ho přibalila, pro všechny případy.“

– „Teda, Luci, ty myslíš opravdu na všechno. Ale stejně, nejradši bych se vrátil.“

– „Mysli na to, proč tam jedeme. Nejedeme tam jenom na výlet, chceme najít tvoji rodinu; otce, tetu, bratrance, možná i prarodiče. Musíme zjistit, co se stalo s tvou matkou. Oba jsme četli ten dopis. Copak tebe nezajímá, proč se dostala do vězení? A ještě k tomu nespravedlivě?“

– „Asi máš pravdu... Já je, vždyť my nevíme matčino příjmení! A nemáme ani její fotografii! A co teď?“

– „Neboj, určitě to zvládnem. A hele, už jsme tady!“

Po dlouhé cestě Petr s Luckou konečně přijeli na Svatou Helenu. Moc se jim tam zalíbilo. Nevěděli, kde mají hledat tetu, otce nebo jakékoli příbuzenstvo. Když přijeli na Hlavní ulici, zastavili u místní hospody a rozhodli se, že si chvíli odpočinou a poptají se po ubytování.

Uvnitř bylo docela dost lidí. Pili a povídali si.

– „Dobrý den.“

– „Dobrý den,“ odpověděl prodávač a přátelsky se na ně usmál.

– „Dvě coca coly prosím.“

– „Tady máte. To bude osm lei. Teda padesát korun, omlouvám se. To je ze zvyku.“

– „Děkuji.“

– „Vy jste z Čech, že?“ vyptával se.

– „Ano,“ odpověděla Lucka a Petr dodal: „Z Lovosic.“

– „Nevíte, kde bysme se mohli ubytovat? My jsme tu totiž poprvé, a nikoho tu neznáme.“

– „Hmm, zkuste to u Klepáčků, ti často ubytovávají turisty.“

Petr zdvořile poděkoval. Už byli u dveří, když si Lucka vzpomněla: „A kde vlastně ti Klepáčkovci bydlejí?“

– „No, budete rovně a pak napravo. V té ulici třetí barák. To poznáte, mají hodně voken.“

– „Děkujeme, na shledanou!“

– „Nashle, nashle.“

– „Tak vidíš, Petře. Možná přece jenom nebudeme spát ve stanu.“

– „Mhm, jen aby nás přijali,“ strachoval se Petr.

– „Ale neboj. Jak to říkal ten příjemný pán. Rovně a pak nalevo...“

– „Ale ne, říkal napravo.“

– „No to jsem to ale popleta.“

– „... třetí dům se spoustou oken.“

Petr zabušil na dveře, a když se nikdo neozýval, zatukal i na okno. Chvilí se nikdo neozýval, ale pak byly slyšet hlasy.

– „Lojzo, jdi odemknout vrata, někdo bouchá.“

– „Jó, už jdu.“

Otevřel jim starší pán, tak kolem padesátky.

– „Dobřej den. Co si přejete?“

– „Dobrý den. Pán v obchodě nám řekl, že ubytováváte turisty. A tak jsme se přišli zeptat, jestli bysme se u vás mohli ubytovat. Na týden, týden a něco.“ řekl Petr a dodal, „promiňte, já jsem Petr a tohle je má manželka Lucka.“

– „Lojzo, co tam děláš tak dlouho?“ volala Anka a vyšla ven.

– „Dobrý den. Kdo to je?“ zeptala se Lojzy.

– „To jsou turisté, z Čech, chtějí se u nás na nějaký čas ubytovat.“

– „Tak podte dál, host do domu, Bůh do domu. Snad vás nenecháme venku.“

– „A vy vodkaď jste? Z Prahy?“

– „Nene, z Lovosic.“

– „A jak se vám říká?“

– „Já jsem Petr a toto je má žena Lucka. Novákoví.“

– „Vy už jste tu někdy byli?“ zeptala se Anka Petra. „Někoho mi připomínáte.“

– „Ne, nebyli. Jsme tu poprvé.“

– „Aha. To jsem si vás asi s někým spletla. Podte, ukážu vám seknici, kde budete spát.“

– „Moc vám děkujeme. Kdy vám zaplatíme? Teď?“

– „Ale o to se nestarejte. To můžete, až bude odjíždět.“

Proč jste vlastně přijeli? Tenhle čas sem moc turistů nejedí.“

– „Na dovolenou, ale taky jsme sem přijeli něco zjistit. Měla byste na nás trochu času? Já jen, že bychom potřebovali poradit,“ zeptala se Lucka.

– „Ano, ráda vám pomůžu. A s čím?“

– „Pamatujete si, že by se tu někdy změnila čísla domů?“

– „Čísla se změnila, ale když přesně, to už si asi nevzpomenou.“

– „A nevíte, kde byl dům 112?“

– „Ale samozřejmě, že vím. Hned vedle nás. Ten s tou modrou podezdívkou.“

– „A bydlí tam někdo?“ zeptal se radostně Petr.

– „Ne, v tom domě už víc než deset roků nikdo nebydlí. Jenom já se tam často jdu podívat. Jestli to nepotřebuje opravit.“

Petr zklamaně vzdychl, ale Lucka se ptala dál:

– „Vzpomenete si, kdo v tom domě bydlel?“

– „Vzpomenou si, ale proč vás ten dům tak zajímá?“

– „Domníváme se, že tam bydleli naši příbuzní,“ odpověděl Petr. „Nevíte, jestli tam bydlela žena jménem Kateřina?“

– „No bydlela...“ řekla Anka a rychle si dala ruku na ústa. „Víte, moc ráda bych si s vámi povídala, ale mám venku ještě nějakou práci. Jestli budete něco potřebovat, tak přijďte ven do verštaty, tam je Lojza, ten vám pomůže.“

– „Ale počkejte prosím. Je to velmi důležité. Jak se jmenovala Káča příjmením? A bydlela tam sama?“ Zeptal se rychle Petr.

– „Dobře. Když říkáte, že jste příbuzní... Ale opravdu to je poslední věc, co vám o ní řeknu.“ Anka jim zašeptala: „Ta žena se menovala Kateřina Boudová. A bydlela tam se svou tetou Bětkou.“

A potom odešla. Petr byl zklamaný, že toho zjistili tak málo, ale Lucka byla ráda. Překvapila je Ančina reakce. Nevěděli, že opravdové překvapení teprve přijde.

(pokračování příště) ●

MALÉ MISTROVSTVÍ EVROPY

V srbském Banátu najdete přes dvacet různých národnostních menšin. Jsou zde vesnice rumunské, maďarské, bulharské, chorvatské, řecké a také jedna česká. A téměř každá má svůj fotbalový tým a hraje ve svých národních barvách. Každý víkend se zápasy v Banátu promění v malé mistrovství Evropy ve fotbale, při kterém již třetím rokem nechybí červeno-modré dresy a trenérovo povzbuzování v českém jazyce.

Krušičtí žáci, z nichž většina chodí na výuku českého jazyka, mají za sebou již třetí podzim ve Vojvodinské fotbalové soutěži žáků. Výsledky byly závislé na tom, kolik dětí se ke každému zápasu sešlo. Někdy dostalo přednost sklízení kukuřice, jablek, řezání dříví či stáčení medu. Celkové páté místo lze tak považovat za solidní výsledek, přihlédneme-li k tomu, že Krušičice je ve srovnání s ostatními opravdu malá vesnice a fotbal zde hrají téměř všechny děti školního věku.

Vojvodinská liga žáků

1. Potporanj
2. Bela Crkva
3. Uljma
4. Izbište
5. Krušičice
6. Plandiště
7. Pločica
8. Jasenov

Stanislav Havel ●

KALENDÁŘ AKCÍ

6. 1.	Tříkrálová koleda Krušičci
únor	Pingbál v Krušičci
27. 2.	Masopustní průvod Krušičci
27. 2.	Maskenbal pro děti v Českém domě v Krušičci
28. 2.	Masopust v Bele Crkvi
1. 3.	Pochování Masopustu v Bele Crkvi
3. 4.	Vynášení Morany v Krušičci
duben	Velikonoční dílny v Bele Crkvi
7.–9. 4.	Velikonoční řehtání v Krušičci
17. 4.	Jarní koncert v Českém Selu
24.–30. 4.	zájezd krajaných dětí z českých vesnic v Rumunsku do Čech
duben	olympiáda z českého jazyka 7.–8. třída Rumunsko
duben	Uklidme Český Banát! všechny české vesnice
30. 4.	Pálení čarodějnic v Českém Selu
květen	Stavění máje v Krušičci
15. 5.	Slavnosti k sv. Janu Nepomuckému v Gerniku
16. 5.	Oslava svatého Jana Nepomuckého v Českém Selu
20. 5.	Den včel Bela Crkva
25. 5.	Oslava sv. Urbana v Bele Crkvi
konec května	Zavádění pod máj Eibenthal
červen	sportovní den pro děti s českými skauty Svatá Helena
červen	festival kostelních chórů Rumunsko
červenec	krajaný festival Rumunsko
15.–16. 7.	Mezinárodní multikulturní festival Lepota rozličnosti v Krušičci
1.–6. 8.	tábor pro krajané děti Gernik, U Petra
7. 8.	Český den v Gaji
13. 8.	setkání rodáků Gernik
14. 8.	Paprikašijáda v Českém Selu
15. 8.	pouť do Čiklavy
18. 8.	posvícení Svatá Helena
17.–21. 8.	Festival Banát
20. 8.	krajaný den na Festivalu Banát
srpen	Malé Česko za Dunajem (projekt hnutí Brontosaurus v Českém Selu)

SRBSKÝ BANÁT

Nejvíce Čechů v Srbsku žije v oblasti Banátu, který se nachází na hranici s Rumunskem, a je přibližně sto kilometrů vzdálen od Bělehradu. Většina Čechů přišla do Srbska právě z Rumunska před téměř dvěma sty lety. Češi zde žijí společně se Srby a většina rodin je již ze smíšených manželství. Jedinou ryze českou vesnicí je České Selo. V ostatních obcích tvoří čeští krajané menšinové obyvatelstvo, ale mají české srdce.

BELA CRKVA

Bela Crkva je největší obec v srbském Banátu, kde žijí čeští krajané. Obec Bela Crkva má oficiálně deset tisíc obyvatel. Sídli zde Česká národní rada a jedním ze čtyř oficiálních jazyků je v celém belocrkvanském okrese také čeština.

Turistické zajímavosti: Belocrkvanská jezera, pravidelné farmářské trhy, Český dům, městský park

Kontakt:

Česká beseda Bela Crkva

Václav Šístek

ceskabesedabelacrkva@gmail.com

KRUŠČICE

Kruščice leží pět kilometrů jihovýchodně od Bele Crkve. V obci, kde žije přibližně sedm set obyvatel, najdete kolem dvou set českých krajanů. Na základní škole se vyučuje český jazyk. V kostele svatého Václava jsou mše svaté v českém jazyce a zpívá se z českých kancionálů.

Turistické zajímavosti: Český dům, Etno dům, kostel sv. Václava

Kontakt:

Česká beseda Kruščice

Josef Irović

jozefirovic4@gmail.com

ČESKÉ SELO

Jediná ryze česká obec v Srbsku. V malé vesničce žije trvale přibližně dvacet obyvatel. Jedná se o nejmenší obec v Srbsku, kterou určitě stojí za to navštívit.

Turistické zajímavosti: Muzeum Čechů v Srbsku, Český dům, český hřbitov

Kontakt:

Česká beseda České Selo

Jovica Pal

jovicapal83@gmail.com

GAJ

Nejvzdálenější obec s českou menšinou na cestě z Bele Crkve do Bělehradu. Ve velké srbské vesnici žije také několik českých krajanů.

Turistické zajímavosti: Český kostel sv. Václava, Český dům, městský park

Kontakt:

Česká beseda Gaj

Ždenko Irović

iroviczdenko@yahoo.com

BĚLEHRAD

Meka Balkánu a kdysi hlavní město Jugoslávie. Dnes zde najdete mnoho českých stop a v hlavním srbském městě také sídlí Česká beseda Bělehrad. Určitě se vyplatí hlavní město Srbska navštívit.

Turistické zajímavosti: Kalemegdan, Náměstí Republiky, Chrám sv. Sávy, Muzeum Nikoly Tesly

Kontakt:

Česká beseda Bělehrad

Milan Furst

cbb@cbb.org.rs